

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Zöld eljárásjog - avagy társult per környezeti ügyekben

Szerző:

dr. Zágon Orsolya

kézirat lezárása: Budapest, 2025

I. Előszó

*„Aki nem alkalmaz új megoldásokat,
új bajokra számíthat, mert az idő a legnagyobb újíto.”¹*

2018. január 1. napjával lépett hatályba Magyarországon a 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (továbbiakban. Pp.). Az eljárási kódex számtalan újdonság mellett a kollektív igényérvényesítés terén is újításokat tartalmazott.

Jelen értekezésben ezen jogszabály egyetlen szakaszával, a XLIII. fejezetben szabályozott társult perrel, azon belül pedig az 583. § (2) bekezdésének c) pontjával foglalkozom, amely a társult per megindításának egyik esetkörét szabályozza. Témaválasztásomat leginkább a társult per környezeti ügyekben való megindíthatósága inspirálta, figyelemmel arra, hogy a környezetvédelem egyre égetőbb, ezért merült fel bennem az a kérdés, hogy vajon mennyiben szolgálhatja a környezet védelmét egy eljárási jogszabály.

Most kizárólag a fent említett c) pontra szorítkozom, amelyet két szemszögből tettem vizsgálódásom tárgyává, egyrészt a per jog oldaláról, másrészt pedig környezetjogi szempontból. A csoportper anyagi jogi vonatkozásaira nem térek ki, ahogy arra sem, hogy hogyan alakulhatnak a csoporttagok egymás közti viszonyai. Arra keresem a választ, hogy mennyiben tudja szolgálni ez az eljárási jogintézmény a környezet érdekét, mennyiben lehet környezetvédő a társult per. Munkám első részében a társult perről - mint a kollektív igényérvényesítés egy fajtájáról - írok, annak pontos meghatározásáról, elhatárolva más hasonló jogintézményektől, lehetséges előnyeiről és hátrányairól. Majd elemzem az említett c) pontot. Ezt követően a jogintézményt környezetjogi oldalról vizsgálom, majd foglalkozom a Magyarországon 2010. októberében történt vörösiszap katasztrófa kapcsán indított kártérítési perekkel is, tekintettel arra, hogy a társult per környezeti ügyekben való alkalmazhatósága nagymértékben ezen katasztrófa tanulságaként értékelhető és ezen keresetek, illetve eljárások jól megvilágítják a csoportos perlés adta lehetőségeket és esetleges problémákat.

¹ Francis Bacon

II. A társult perről általában

„Együtt erő vagyunk, szerteszét gyöngeség.”²

Hazánkban eddig sem volt ismeretlen az, hogy az anyagi jogszabályokban meghatározott személyek, szervezetek közérdekből bíróságon eljárást indítsanak, gondolhatunk itt a személyiségi jog megsértése kapcsán indított eljárásokra³, a tisztességtelen általános szerződési feltétellel kapcsolatos közérdekű keresetre⁴ vagy például a fogyasztóvédelmi hatóság vagy fogyasztók érdekeit védő szervezetek perindítási lehetőségére⁵. Továbbá a természet védelme⁶ érdekében, környezetveszélyeztetés, szennyezés és környezetkárosítás⁷ esetén is, sőt még az állatok védelme érdekében⁸ is találunk ilyen jellegű szabályozást. Ezekben az esetekben az anyagi jogszabályban meghatározott személy – legtöbb esetben az ügyész – vagy szervezet indíthat eljárást a jogszabályokban meghatározott irányú keresettel. Tehát nem követelhet bármit, hanem csak olyan szankciók alkalmazását kérhetik, amelyeket a jogszabályok meghatároztak. A polgári perrendtartás egyértelműen lefekteti a kollektív igényérvényesítés lehetőségeit. Két típust különböztethetünk meg; az egyik az inkább közjogi jellegű közérdekből indított per, a másik pedig a magánjogi jellegű társult per. Tehát jelenleg már – az anyagi jog mellett – a perjog is egyértelműsítette ezeket a lehetőségeket az új perrendtartással.

Mindenek előtt fontosnak tartom a csoportos perlés meghatározását és más hasonló célt szolgáló eszközöktől való elhatárolását. A társult per az a kollektív igényérvényesítés egy fajtája, amelyben a bíróság a felperesek azonos tényekből származó igényeiből összefont egy igényről dönt. A jogosultak döntése és kifejezett nyilatkozata képezi annak alapját, hogy az igények együttesen, egyetlen perben legyenek elbírálhatók.⁹ Ez a kifejezett nyilatkozat a jogosultak által megkötött társult perlési szerződés. A jogintézmény szabadságát az korlátozza, hogy a Pp. egyértelműen lefekteti a határokat, ugyanis társult pert az 583. § (2) bekezdése értelmében csak három esetben lehet indítani, fogyasztói szerződésből, munkaügyi jogvitából, illetve – az általam vizsgált – környezetterhelésből eredő igények esetén. Ezen túlmenően további feltételek megvalósulása szükséges, legalább tíz felperesnek kell

² Wass Albert

³ 2013. évi V. törvény (Ptk.) 2:54 § (4) bekezdés

⁴ Ptk. 6:105. §

⁵ 1997. évi CLV. törvény 38. §, 39. §

⁶ 1996. évi LIII. törvény 60. § (2) bekezdés

⁷ 1995. évi LIII. törvény (Kvt.) 99. § (1) bekezdés

⁸ 1998. évi XXVIII. törvény 48. § (2) bekezdés

⁹ 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) indokolása 582. §-hoz, Complex Jogtár Indokolás (2025. 06. 05.)

csoportot alkotnia és meghatározni azt a jogot, amelynek érvényesítését kívánják. Szükséges tovább az, hogy ez a közösen meghatározott jog - amelyet a jogszabály reprezentatív jognak nevez - valamennyi felperes vonatkozásában azonos tényeken - a reprezentatív tényeken - alapuljon. A felperesek csoportjának meg kell jelölni azt a személyt, - a reprezentatív felperest - aki valamennyi felperes nevében a perben egyedül eljár, illetve annak helyettesét is. Valamint meg kell határozni a kapcsolatot az egyedi felperesek és a reprezentatív jog között, vagyis azt, hogy miért illeti meg az egyedi felpereseket az érvényesíteni kívánt jog. Ezt a Pp. összekapcsolásnak nevezi. A társult per formájában való perléshez továbbá a bíróság engedélye is szükséges. Az engedély megadásának feltétele az érvényesített jog és az azt megalapozó tények reprezentativitásának igazolása. Ezen túlmenően a törvény a bíróságnak jogot ad arra is, hogy célszerűségi alapon mérlegelje a társult per engedélyezését. A mérlegelés során azt kell a bíróságnak vizsgálnia, hogy a társult per az adott formában lebonyolítható-e, azaz nem ütközik-e a per lefolytatása olyan adminisztratív nehézségbe, mely a társult pernek az egyedi perek összességéhez mért hatékonysági előnyét megszüntetné. E szabályozás indoka, hogy a per elején dőljön el - később fellebbezéssel már nem támadható módon - jogerősen, hogy a társult perlés törvényi feltételei fennállnak-e.¹⁰

A fentiekén túl még szükséges a társult perlési szerződés megkötése, amely a csoportban való részvétel alapfeltétele. A kollektív igényérvényesítésen belül a csoportban való részvétel - az ahhoz való hozzájárulás jellege - alapján megkülönböztetünk, opt in, opt out rendszert és a közérdekű pereket. Az opt in rendszer esetében a csoport tagjává váláshoz kifejezetten hozzá kell járulni, meg kell hatalmaznia a társadalmi szervezetet vagy a reprezentatív felet a per vitelére. Az opt out rendszer esetében a per kezdeményezésével vagy a pert engedélyező bírósági végzéssel a csoport összes tagja részévé válik a pernek, kiterjed rájuk az eljárás során meghozott határozat hatálya, ebben az esetben nincs szükség kifejezett meghatalmazásra, de a tagok kiléphetnek a csoportból az eljárás megkezdését követő meghatározott időn belül vagy ítélethozatalig bármikor.¹¹ A magyar szabályozás az opt in rendszert választotta azzal, hogy a felpereseknek társult perlési szerződést kell kötniük, tehát egy kifejezett szerződéses nyilatkozat szükséges a részükről ahhoz, hogy felek legyenek a perben. A társult perlési szerződésre vonatkozó szabályokat rendhagyóan szintén az eljárásjogi kódex tartalmazza. Ennek oka az, hogy a társult per alappillére a jogosultak - a későbbi felperesek - konszenzusa, szerződése. Ez a szerződés atipikus, és szorosan kapcsolódik a Pp. közjogi természetű

¹⁰ 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) indokolása 585. §-hoz, Complex Jogtár Indokolás (2025. 06. 05.)

¹¹ RIBAI Csilla előadása alapján, OBH Pp. Kódex Projekt, 2017. 06. 23.

eljárási szabályaihoz. E szerződés megkötése befolyásolja mind a peres eljárás lefolytatásának módját, mind a perbeli jogok és kötelezettségek gyakorlásának mikéntjét, továbbá tartalmában eljárás típusú rendelkezéseket tartalmaz abban az értelemben, hogy az eljárás jogoknak és kötelezettségeknek a reprezentatív felperes általi gyakorlása hátterét, felhatalmazás-rendszerét teremti meg. Minderre tekintettel nem rendszeridegen és indokolt e szerződési szabályok eljárási törvényben történő elhelyezése.¹²

Tehát a társult per felperesei egy érdekközösséget alkotnak, amelynek tagjai - ugyan csak a perfelvételi szakban és a bíróság engedélyével - szabadon dönthetnek a csoportba való belépésről, illetve kilépésről. Ez is egy olyan eleme az új jogintézménynek, amely elhatárolja a közérdekből indított pertől.

Álláspontom szerint társult pert a már említett közérdekű pertől és a pertársaságtól szükséges elhatárolni.

Az következő ábrával kívánom szemléltetni ezen jogintézmények differenciálását, valamint azt, hogy a társult perlés lehetősége mennyiben kapcsolódhat a környezet érdekéhez, környezetvédelemhez, hiszen a környezeti ügyekben indítható társult perben hozott ítélet nem csak az eljárásban részt vevő felekre, hanem a környezetre is hatással lehet.

¹² 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) indokolása 586. §-hoz, Complex Jogtár Indokolás (2025. 06. 05.)

Kollektív igényérvényesítés



<i>jogintézmény</i>	társult per			közérdekből indított per
<i>jellemzője</i>	magánjogi elem			közjogi elem
<i>mi alapján indítják</i>	társult perlési szerződés alapján			anyagi jogszabály alapján
<i>milyen érdekből indítják</i>	magánérdekből			közérdekből
<i>ügy típusa</i>	fogyasztóvédelem	munkaügy	környezeti ügy	anyagi jogszabályok határozzák meg az ügyek típusát
<i>kire van hatással</i>	felperes az anyagi jogi igény jogosultja	környezet		felperes az anyagi jogszabályok alapján perindításra feljogosított

			személy, az anyagi jogi jogosult javára perel
<i>kereseti kérelem</i>	kártérítés sérelemdíj		
	eredeti állapot helyreállítására kötelezés tevékenységtől való eltiltás		

II.1. Elhatárolás a közérdekből indított pertől

A Pp. meghatározása alapján közérdekből pert az indíthat, akit közérdek védelmében perindításra jogszabály felhatalmaz, tehát egyértelműen valamilyen anyagi jogszabálynak kell kimondania azt, hogy ki indíthat eljárást.¹³ A perindításra jogosultak köre meghatározott. A társult per esetében ilyen megkötést nem alkalmaz a Pp., csupán ebben a pertípusban elbírálható ügyek körét jelöli meg.¹⁴ Tehát álláspontom szerint - annak ellenére, hogy teljes szabadságot nem élvez az, aki a társult perlést választja - a társult per egy szabadabb perlési lehetőség, mint a közérdekből indított per. Továbbá jelentős különbség, hogy a társult perben a felperesek személye ismert, míg a közérdekű perek esetében ez nem mondható el, ott elegendő, ha csak beazonosíthatók, amely ahhoz szükséges, hogy az ítélet személyi hatálya rájuk nézve is megállapítható legyen. Hiszen a közérdekű pereknél a valódi anyagi jogosult perindításra vonatkozó döntése nélkül indul meg a per, személye ismeretlen, a felperes pedig az, akit az anyagi jogszabály perindítási jogosultsággal felhatalmazott, például az ügyész. Az eljárás azonban az anyagi jogi jogosultak javára folyik.

Ezt részben az igazolja, hogy a per megindítása elsősorban társadalmilag jelentős érdek, a közérdek védelme, addig a társult per a rendelkezési jog teljes fenntartásával valósítja meg a perökonómiai célt.¹⁵ Így az előbbi magánjogi jellegű, míg az utóbbi közjogi. A társult per szabályai akkor is

¹³ 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) 571. § (1) bekezdés

¹⁴ Pp. 583. § (2) bekezdés

¹⁵ 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) indokolása 582. §-hoz, Complex Jogtár Indokolás (2025. 06. 05.)

megkönnyítik az egyedi igények összevont, kollektív érvényesítését, amikor a közérdek nem indokolja a közhatalom – például ügyész vagy a hatóságok – beavatkozását, viszont az igények nagy száma és hasonlósága miatt a kollektív elbírálás hatékonysági előnyöket nyújt.¹⁶

Környezeti ügyek kapcsán indított társult per esetében az éremnek két oldala van. Egyrészt nyilvánvalóan hatással van ez a jogintézmény az eljárás résztvevőire, a felekre, másrészt pedig a környezetre is. De mielőtt erre rátérnék szükségesnek tartom, hogy a társult per és a pertársaság viszonyáról is szóljak.

II.2. Elhatárolás a pertársaságtól

A társult perben valamennyi felperesnek ugyanaz a követelése, ezért a csoportos perlést a pertársaságtól a felperesi alanyi keresethalmazat speciális volta határolja el, illetőleg a szabályozás mikéntje. A társult perre vonatkozó szabályok speciálisak a pertársaságra vonatkozó általános szabályokhoz képest. A polgári perben alapesetben egy felperes áll egy alperessel szemben, és a felperes szeretné érvényesíteni a követelését. Azonban számos perben előfordul, hogy akár több személy vesz részt az egyik oldalon, vagy akár több követelést érvényesítenek ugyanabban az eljárásban egyszerre. Amennyiben több kereset az eljárás tárgya, keresethalmazatról beszélünk, az alanyi oldal többségét pedig pertársaságnak nevezi a jogirodalom. Amennyiben egyszerre jön létre az alanyi és tárgyi keresethalmazat is, úgy vegyes keresethalmazatról beszélhetünk.¹⁷

A pertársaság olyan keresethalmazat, melyben vagy a felperesi vagy az alperesi vagy mindkét oldalon több személy szerepel. A csoportos igényérvényesítés szempontjából a felperesi pertársaságnak van kiemelkedő jelentősége, hiszen ha az igényérvényesítésre jogosultak egy csoport tagjaivá válnak, az igényérvényesítés során felperesi pozícióban szerepelnek. Ilyen esetekben több felperes egy alperessel szemben érvényesíti követelését, tehát a csoportos perlés során a pertársaságnak szűkebb értelmezése valósul meg.¹⁸ Továbbá alapvető különbség, hogy a társult perben a felperesek lemondanak a jogukról, hogy önállóan nevezzenek meg jogi képviselőt és vegyenek részt a tárgyaláson, mivel a képződött csoportnak egy képviselője van, így valamennyi felperes „egy hangon szólal meg”.¹⁹

¹⁶ 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) indoklása 582. §-hoz, Complex Jogtár Indoklás (2025. 06. 05.)

¹⁷ KAPA MÁTYÁS - SZABÓ IMRE - UDVARY SÁNDOR: A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény magyarázata, I. kötet, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006., 164. o.

¹⁸ BENCsik KlauDIA: A kollektív igényérvényesítés hazai lehetőségei, 11. o. http://epa.oszk.hu/02300/02363/00023/pdf/EPA02363_THEMIS_2015_jun_005-032.pdf

¹⁹ HARSÁGI Viktória: A kollektív igényérvényesítés fejlesztési lehetőségei, 234. o.

III. Csoportos perlés előnyei, hátrányai

„Ha gyorsan akarsz menni, menj egyedül!

Ha messzire akarsz jutni, menj együtt másokkal!”²⁰

Témaválasztásomat nagymértékben befolyásolta az, hogy végig gondoljam, mennyire lehet környezetvédő a társult per környezeti ügyekben, melyek lehetnek ezen új jogintézmény előnyei és hátulütői. A csoportos perlés hatását környezeti ügyekben álláspontom szerint - ahogy már az előző fejezetben is írtam és az ábrán is feltüntettem - két oldalról lehet vizsgálni. Egyrészt a felek, másrészt a környezet szemszögéből. Ebben a fejezetben a felek oldaláról kíséreltem meg bemutatni a társult per lehetséges előnyeit, hátrányait, esetleges nehézségeit.

III.1. A csoportper fölénye az individuális igényérvényesítéssel szemben

A felek szemszögéből kiindulva látható, hogy a társult per a csoport erejének egyesítése által növeli a fegyveregyenlőséget, és segíthetik helyrebillenteni az erőforrások egyenlőtlenségét, illetve a hatalmi egyensúlytalanságokat.²¹ Ha például egy károkozásra gondolunk, ahol a károkozó alperes egy stabil finansziális hátterű gazdasági társaság, akkor vele szemben álló károsult magánszemélyek nyilvánvalóan hátrányosabb helyzetben vannak. Ebből adódóan a többalanyú perekben a felperesi csoport a jellemző. Az alperesek gyakran kollektív entitások, az ebből fakadó előnyöket élvezik, amelyek elsődlegesen a nagyobb erőforrásaikból, méretgazdaságosságukból, tudásukból, az információhoz való hozzáférésükből és a befolyásukból származnak. A felperesi oldalon az egyének, kérelmeik egy csokorba fűzésével, egy erre a célra kialakított eljárásban erőiket és tapasztalatukat egyesítik - ellentétben azzal, ha önállóan indítanak keresetet - megosztva a pereskedés kockázatát, nagyobb nyilvánosságot és jobb tárgyalási pozíciót nyerve. Az alperesek szemszögéből kedvező hatása ennek az, hogy megkímélik őket a felesleges költségektől és zaklatástól²², csak egyszer tárgyalja a bíróság az ellenük folyó ügyet, így egyszer elegendő védekezésüket előadni, arra felkészülni, ez mind idő és pénz megspórolásával jár.

<http://acta.sapientia.ro/acta-legal/C4-2/legal42-04.pdf> (2018. 03. 24.)

20 Közmondás

21 HARSÁGI Viktória: A kollektív igényérvényesítés fejlesztési lehetőségei, 218. o.

<http://acta.sapientia.ro/acta-legal/C4-2/legal42-04.pdf> (2018. 03. 24.)

22 HARSÁGI Viktória: A kollektív igényérvényesítés fejlesztési lehetőségei, 218. o.

<http://acta.sapientia.ro/acta-legal/C4-2/legal42-04.pdf> (2018. 03. 24.)

A kollektív igényérvényesítés további fő, hozzáadott értéke az egyedi jogérvényesítéshez képest a hatékonysága.²³ A hatékonyság a kibocsátás és a ráfordítás viszonyaránya. Egy adott tevékenység során előállított, termékek, szolgáltatások és egyéb eredmények, valamint az előállításukhoz felhasznált források közötti kapcsolat.

A hatékonyság fogalmát két oldalról vizsgálhatjuk: a meghatározott cél elérése a lehető legkisebb ráfordítással, vagy az adott ráfordítással a lehető legjobb eredmény elérése.²⁴ Az igazságszolgáltatás viszonylatában a hatékonyság akkor javul, ha egy peres eljárásban több jogvita is elbírálást nyer. A hatékonyság abból adódik, hogy egyetlen - reprezentatív - követelést bírál el a bíróság, és nem követelések sokaságát. Ennek ellenére a társult per lényege, hogy nem a felperesek egyedi igényeinek összességét, mindegyikét, hanem egyetlen, tipikus igényt, azaz egy érvényesített jogot és egy hozzá tartozó tényalapot bírál el a bíróság. Csak így lehet a társult performáns hatékonysági előnye az egyedi igények aggregált elbírálásához képest. A hatékonysághoz az is szükséges, hogy a felperesek nevében egyetlen személy lépjen fel a perben²⁵ A hatékonyság szempontjából vizsgálva látszik, hogy a kollektív igényérvényesítési mechanizmusok célja alapvetően a bíróság és a felek erőforrásainak kímélete, amely szintén vonzóvá teheti ezek alkalmazását. Lehetővé teszik ugyanis, hogy a bíróságok a párhuzamos, illetőleg lényeges átfedésben levő ügyeket hatékonyan, gyorsan, következetesen és a véglegesség igényével bírálják el, s egyúttal csökkentsék az eljárások összköltségét. A társult perléssel elkerülhetővé válik az ügyek megtöbbszöröződése, egyúttal az esetlegesen egymásnak ellentmondó határozatok hozatala és ez egyszerűsíti az egyébként párhuzamosan futó hasonló peres ügyek lezárását is.²⁶

A kollektív igényérvényesítés hatékonyságát mutatja az is, hogy az alperesek olykor megkísérik ezt a perlési formát megakadályozni, például azzal, hogy szerződéseikben választottbíráskodást kötnek ki.²⁷ Viszont a Pp. leszűkítette a társult perben indítható ügyek csoportját, kiiktatta a választottbíráskodás lehetőségét, hiszen munkaügyi és fogyasztói szerződésekből eredő jogviták esetén ezt a választottbíráskodásról szóló törvény²⁸ tiltja, környezetvédelmi ügyek pedig nem kontraktuálisak, ezért ott előzetes kikötésre nem is kerülhet sor.

23 Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 580. §-hoz, 1.2. - Szerkesztette: WOPERA Zsuzsa

24 <https://hu.wikipedia.org/wiki/Hat%C3%A9konys%C3%A1g> (2018. 03. 22.)

25 Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 580. §-hoz, 1.2. - Szerkesztette: WOPERA Zsuzsa

26 HARSÁGI Viktória: A modellválasztás dilemmái a kollektív igényérvényesítés hazai szabályozásánál, Eljárásjogi Szemle, 2016/1.

<http://eljarasjog.hu/2016-evfolyam/a-modellvalasztas-dilemmai-a-kollektiv-igenyervenyeseites-hazai-szabalyozasanal/> (2018. 03. 22.)

27 Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 580. §-hoz, 1.3. - Szerkesztette: WOPERA Zsuzsa, Complex Jogtár

28 2017. évi LX. törvény 1. § (3) bekezdés

A hatékonyságon túl előnyként jelenik meg, hogy a kollektív igényérvényesítés csökkenti a jogérvényesítés egységnyi költségét, mind az igazságszolgáltatás, mind a jogérvényesítő jogosultak oldalán. A bíróságoknak a reprezentatív felperessel kell a kapcsolatot tartani, neki kell kézbesíteni az iratokat, a felpereseknek pedig közösen kell viselniük a perrel felmerülő költségeket.

Ezen túlmenően az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést is segíti azzal, hogy lebontanak olyan - nem jogi, hanem gazdasági, szociológiai - akadályokat, amelyek miatt bizonyos perek el sem indulnának.²⁹ Hiszen kis értékű követelések esetében ilyen egyszerűsített perlési forma nélkül a jogosultak számára nem éri meg a követelés érvényesítése, ezért jogaikat veszni hagyják, így akár úgy is fogalmazhatunk, hogy kollektív igényérvényesítési forma hiányában ilyen esetekben a kis értékű követelések érvényesítésére ténylegesen nincs bírósági út. Ez pedig alapjogi szintű sérelmet okoz.³⁰

Mint ahogy valamennyi kollektív igényérvényesítésről, a társult perről is elmondható, hogy jogrendszert stabilizáló, erősítő hatással is bír. A könnyebb peresíthetőség azzal jár, hogy többen érvényesítik jogaikat bíróság előtt a jogsértőkkel szemben és ez a jog betartására ösztönöztséget erősíti.³¹

Előnyök sorába állítható továbbá a társult pert jellemző szabadság is, amelyet korábban a közérdekből indított perek kapcsán említettem már, hiszen a magánjogi autonómia akkor tud csorbíthatatlanul érvényesülni, ha az érintett magánjogi jogosultak is dönthetnek szabad elhatározásukból úgy, hogy jogaikat közösen érvényesítik.³²

Összefoglalva, a csoportos perlés jogintézményével leegyszerűsödhet, elérhetővé válhat az igazságszolgáltatás olyan személyek számára is, akik önmagukban, egyedül nem pereskednének. A csapatszellem, „az együtt megoldjuk”, „többen erősebbek vagyunk” vagy a „legalább együtt bukunk” gondolatok is segítik az embereket abban, hogy belevágjanak olyan eljárásba, amelybe egyedül nem mernének, nem beszélve a költségmegosztásról, ami szintén egy elég nyomós érv. Ezek az előnyök azonban hátránnyá is alakulhatnak, a csapatszellem, csordaszellemmé alakulásával, az együtt gondolkodás helyett pedig a „másik majd csak megoldja” hozzáállás kialakulásával. Nem beszélve

29 SZALAI Ákos: Társult perek: nyitott kérdések és joggazdaságtani elemzés Eljárásjogi Szemle, 2017/3.

<http://eljarasjog.hu/2017-evfolyam/tarsult-perek-nyitott-kerdesek-es-joggazdasag-tani-elemzes/> (2018.03.17.)

30 Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 580. §-hoz - Szerkesztette: WOPERA Zsuzsa, Complex Jogtár

31 Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 580. §-hoz - Szerkesztette: WOPERA Zsuzsa, Complex Jogtár

32 Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 580. §-hoz - Szerkesztette: Wopera Zsuzsa, Complex Jogtár

arról, hogy az így összeállt csapat akár teljesen kiszolgáltatottá válhat a reprezentatív felperes felé, ez viszont már a jogintézmény hátrányainak sorába tartozik, amelyekről a következő fejezet szól.

III.2. Társult per esetleges hátrányai, nehézségei

A felek részéről a társult perlés első lépéseinek egyike a csoporttagok összegyűjtése, amely egyből egy komoly feladatot jelenthet, hiszen ki az, aki összefogja a tagokat, ki vállalja a reprezentatív felperesi pozíciót? Tehát nehézséget jelenthet a reprezentatív felperes személyének kiválasztása. Ezt azonban csökkentheti az, ha a felperesek meghatalmazzák a per bírósága előtti eljárásra ugyanazt a képviselőt, aki a csoport képviselője is, így ő egységesen képviseli a csoport álláspontját. Azonban a perbeli meghatalmazáshoz kapcsolódó követelmények problémát jelenthetnek egy nagy létszámú csoport megszervezése esetén. A csoportosulás létrejöttének egyik formája, hogy a felperesek ugyanazt az ügyvédet bízzák meg. A meghatalmazás formai követelményei kapcsán ez a megoldás a legegyszerűsebb, hiszen az ügyvédnek adott meghatalmazást elegendő, ha azt a fél és az ügyvéd saját kezűleg aláírja. Az ilyen formában elkészített meghatalmazás teljes bizonyító erejű magánokiratnak minősül. Azonban ezen előírás relevanciáját csökkenti, hogy az ügyvéd hazánkban nem vehet részt aktívan a csoport megszervezésében.³³

Hiszen Magyarországon az ügyvédi etikai kódex³⁴ szerint, az ügyvéd köteles tartózkodni az ügyfélszerzés minden tisztességtelen formájától.³⁵ Ezen tilalom értelmében az ügyvéd etikai, illetve fegyelmi vétséget követhet el azzal, hogy felhívja a károsultakat igényérvényesítésre, sőt már az is veszélyes lehet, ha az ügyvéd egy gazdasági társaság megkeresésével kívánja létrehozni a csoportot.³⁶

Ugyanakkor az Amerikai Egyesült Államokban működő class action - amelynek szabályait és alkalmazási körében kialakult gyakorlatát a jogalkotás során tanulmányozták - hátránya az ügyvédek vonatkozásában nálunk is felmerülhet. Nevezetesen az, hogy az ügyvédek adják a hajtóerőt a class action mögött, ők vadásznak a reprezentatív felperesek után és finanszírozzák az ügyet, így valójában

³³ BENCSIK Klaudia: A kollektív igényérvényesítés hazai lehetőségei, 16. o. http://epa.oszk.hu/02300/02363/00023/pdf/EPA02363_THEMIS_2015_jun_005-032.pdf (2018.03.21.)

³⁴ 8/1999. (III.22.) MÜK Szabályzat az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól

³⁵ 8/1999. (III.22.) MÜK Szabályzat az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól, 13/8.

³⁶ BENCSIK Klaudia: A kollektív igényérvényesítés hazai lehetőségei, 9. o.

http://epa.oszk.hu/02300/02363/00023/pdf/EPA02363_THEMIS_2015_jun_005-032.pdf (2018.03.21.)

érdekeltségük van az ügyben különösképpen, ha sikerdíj alapján dolgoznak, ezért nagyon komoly gazdasági ösztönző van arra nézve, hogy felépítsenek egy ilyen eljárást.³⁷ Ez a jogosultak kihasználásához vezethet és az alperesekkel szembeni tisztességtelen nyomásgyakorlás eszközévé válhat.³⁸ Álláspontom szerint ennek veszélye hazánkban annak ellenére is fennáll, hogy az ügyvédek a jogosultak csoporttá alakításában a jogszabályok értelmében nem vehetnek részt.

Abban az esetben azonban, ha az ügyvéd a szabályokat betartva nem vesz részt a csoport alakításban, már egy összeállt jogosulti kör keresi meg, akkor a csoportosulást nyilvánvalóan valamiféle toborzásnak kell megelőznie, vagy legalábbis egy széleskörű tájékoztatásnak, hogy a jövőbeli lehetséges csoport tagok felismerhessék azt, hogy célszerű lenne összeállniuk vagy legalább azt, hogy azonos tényekből eredő igényeik vannak. Erre lehet jó megoldás, ha a felek civil szervezetet bíznak meg képviseletükkel, amelyek részt vehetnek a csoportok megszervezésében is. Azonban a megfelelő menedzsment és ellenőrzés elengedhetetlen a jogintézmény sikeres alkalmazásához, ez a nagyszámú felperes esetén jól látható. A társult pert ugyanis nem lehet másként lefolytatni, mint hogy világosan, határozottan csak „egy hang” beszél az összes felperes érdekében és ennek a „hangnak” kell hogy legyen tapasztalata az ilyen ügyek vitelében³⁹, hiszen ez az egy hang lesz az ügy ura.

Ez jelenti azonban a csoportos pereskedés következő nehézségét, mi van akkor, ha ez az egyetlen hang hamisan szól és nem képes képviselni teljeskörűen vagy szakszerűen a felperesek érdekét és emiatt számukra kedvezőtlen kimenetelűvé válik a per. Illetve, ha az apró részletek, különbségek elhalványulnak a sok egyedi igényből egygyé forrasztott egy igény mellett, mivel a kollektív kereset ignorálhatja az egyedi ügyek közötti releváns különbségeket, illetve elmaradhat azok adekvát vizsgálata is,⁴⁰ ha a reprezentatív felperes felelősségteljesen nem képviseli valamennyi felperes érdekét. Ezen problémák megoldására hivatott a társult perlési szerződés, amelyben egyértelműen le kell fektetni a határokat, például a reprezentatív felperes felelősségére vonatkozó szabályokat arra az esetre, ha szakszerűtlenül jár el. Hiszen ez szabályozza a felperesek egymás közti viszonyát és a felperesek és a reprezentatív felperes viszonyát. Mondhatjuk azt is, hogy ez egy belső jogviszony

³⁷ HARSÁGI Viktória: A kollektív igényérvényesítés fejlesztési lehetőségei, 218. o. <http://acta.sapientia.ro/acta-legal/C4-2/legal42-04.pdf> (2018. 03. 24.)

³⁸ Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 580. §-hoz, 1. - Szerkesztette: WOPERA Zsuzsa, Complex Jogtár

³⁹ HARSÁGI Viktória: A kollektív igényérvényesítés fejlesztési lehetőségei, 222. o. <http://acta.sapientia.ro/acta-legal/C4-2/legal42-04.pdf> (2018. 03. 24.)

⁴⁰ HARSÁGI Viktória: A kollektív igényérvényesítés fejlesztési lehetőségei, 223. o. <http://acta.sapientia.ro/acta-legal/C4-2/legal42-04.pdf> (2018. 03. 24.)

szemben a felperesek és az alperesek, valamint a felek - vagyis a felperes és az alperes - és a bíróság viszonyával, amely a külső jogviszony. Azonban ennek ellenére is a jogintézmény hátrányaként hozható fel az, hogy a felperesek úgy érezhetik, hogy nem választhatják meg, és nem instruálhatják szabadon a jogi képviselőt, ki lehetnek zárva a per vitelének befolyásolásából, a közös kérdések meghatározásából, a szakértők megválasztásából és a bizonyításból. Az egyezségi tárgyalások és az egyezség megkötése az ő inputjaik nélkül történhet.⁴¹ Továbbá az, hogy egy eljárásban az egyik oldalon álló felek egymáshoz való viszonyát egy szerződés szabályozza magában hordozza annak lehetőségét, hogy a szerződésből eredő jogok és kötelezettségek újabb jogvitákat generáljanak. Tehát nagy felelőssége van a társult perlési szerződésnek is, emiatt is tartalmaz a Pp. kógens szabályokat a szerződésre vonatkozóan. A szerződés tartalmát a bíróságnak vizsgálnia kell és amennyiben az nem felel meg a Pp. rendelkezéseinek az eljárás nem folytatható,⁴² a bíróság a keresetlevelet visszautasítja.

Ennek tükrében a társult per hátrányaként fogalmazható meg az is, hogy az eljárás kezdeményezésének feltétele egy szerződés megkötése, egy olyan szerződésé, amely belépőként funkcionál, szükségszerű, viszont a szerződésszerű teljesítés megvalósulása már nem tárgya a pernek, azt a bíróság nem vizsgálja, annak esetleges vizsgálatára már egy újabb eljárásban kerülhet sor. A felperesek a szerződésből eredő követeléseiket is egy másik eljárásban érvényesíthetik. Ezzel pedig a társult per hatékonysága, mint az egyik legnagyobb előny sérülhet.

Következő lehetséges problémakör az, hogy az eljárás kedvéért egybe font szálak szétszedhetők-e úgy, hogy azzal mindenki megelégedjen, vagy legalábbis mindenki megkapja azt, ami neki jár. A per kezdetekor a felperesek az egyedi igényüket egy csokorba fogják össze, amelyre vonatkozóan a bíróság lefolytatja az eljárást, a bizonyítást, majd dönt az egyedi igényekből álló egy igényről. Ezzel a bíróság befejezte a munkáját, döntött az elé terjesztett keresetről, amely nem jelenti azt, hogy teljességgel döntött a jogvitáról. Másként megközelítve, vajon meddig ér el a társult perlés határa, belefér-e az, hogy a bíróság a csapatba összeállt felek egyedi igényeit maradéktalanul elbírálja a végső lezárás igényével vagy ezzel csak a felszínét karcolja a számtalan egyedi ügynek? Amennyiben igen, akkor szükséges lehet, hogy a felperesek további eljárásokat folytassanak le, annak érdekében,

⁴¹ HARSÁGI Viktória: Sokalanyú eljárások az angol jogban - képviseleti eljárások és a csoportos perlés, Jogtudományi Közlöny, LXX. évfolyam 1. szám, 26. o.
<http://real-j.mtak.hu/1901/1/jk1501.pdf> (2018. 03. 24.)

⁴² Pp. 586. § (3) bekezdés

hogy elérjék a megfelelő precizitást, pontosságot az egyedi ügyekben, amely nyilvánvalóan késedelmet, költségeket okozhat ⁴³ és csökkenti a társult perlés hatékonyságát. A csoportos perlés szabályaira tekintettel erre a problémára a megoldás az lehet, hogy a bíróság inkább csak egy irányt mutat meg a feleknek a társult perben hozott döntésével, egy olyan irányt, amerre a felperesek későbbiekben az egyéb, valójában - a végső lezárás igényével - el nem bírált igényeiket érvényesíthetik. Tehát lényegében egy közbenső ítélethez hasonló döntés születik, amelyben a bíróság dönt a jogalapról - például megállapítja az alperes kártérítési felelősségét - és ezzel megteremtheti a felek egyezségkötéséhez szükséges alapokat, viszont az összecszerúségre nézve a feleknek individuális pereket kell indítaniuk, ⁴⁴ mivel a társult perben a jogvita végleges lezárása nem lehetséges.

A társult perlési forma kötelező előfeltétele, hogy a felperesek reprezentatív jogot érvényesítsenek reprezentatív tények alapján, vagyis hogy igényüket egy uniformizált „köntösbe öltöztessék”, azt egyetlen követelésként írják le, ennek egyenes következménye, hogy a bíróságnak is erről az egyetlen reprezentatív jogról, követelésről kell döntenie. Vajon mennyire lehet sok egyedi igényt összegyűrní egy igényné abban az esetben, ha a felperesek érvényesíteni kívánt joga azonos tényeken alapszik ugyan, de az egyik felperes pénzfizetésre kötelezést, a másik csak a jogsértés megállapítását, a harmadik a jogsértő tevékenységétől való eltiltást kér a bíróságtól? A felperesi igények egyetlen követeléssé alakításának szabálya nem követeli meg az egyes felperesi követelések tökéletes azonosságát. A tényazonosság alatt azt kell érteni, hogy az egyes jogosultak egyedi, jogalapító tényeinek azon a ténytartományon belülre kell esniük, melyet az anyagi jogi relevancia kijelöl. Ha az érvényesített anyagi jog alapján releváns tényekben csak mennyiségi különbség van, nem minőségi, akkor a felperesi követelések összecszerúságukban különbözhetnek, ez nem szabad, hogy kizárja a társult perlést.

Tehát, ha a kártérítési igények összege nem azonos valamennyi felperes esetében, mert más súlyú károsodást szenvedtek vagy van olyan felperes, akinek a kára megtérítésére irányuló vagyoni igénye van és van olyan, aki az eredeti állapot helyreállítását kéri, akkor a reprezentativitás, az érintettség előadására és az összekapcsolás igazolására - vagyis annak, hogy keresetben érvényesíteni kívánt jog

⁴³ HARSÁGI Viktória: A kollektív igényérvényesítés fejlesztési lehetőségei, 223. o. <http://acta.sapientia.ro/acta-legal/C4-2/legal42-04.pdf> (2018. 03. 24.)

⁴⁴ HARSÁGI Viktória: A kollektív igényérvényesítés fejlesztési lehetőségei, 234. o. <http://acta.sapientia.ro/acta-legal/C4-2/legal42-04.pdf> (2018. 03. 24.)

a felpereseket illeti - a reprezentatív felperesnek alcsoportokat kell képeznie. Ennek a feldarabolásnak korlátját képezi azonban az, hogy végeredményben nem válhat egyedi, jellegében is különböző bizonyítási eljárásokká a követelés tényalapja fennállásának elbírálása, illetve az összekapcsolás tényleges igazolásának elvégzése az egyes felperesek vonatkozásban. Ha tehát a felperesek alcsoportokra bonthatók úgy, hogy a tények reprezentativitása az egyes csoportok vonatkozásában megállapítható, és a bizonyítás módja is azonos az alcsoportok esetében, - például kártérítésnél csak az összecszerűségben van különbség - akkor a társult per engedélyezése célszerű, mivel a bizonyítási eljárás és az összekapcsolás igazolása során lényegében ugyanazt kell elvégezni az egyes alcsoportok vonatkozásban.⁴⁵

Ez alapján látható, hogy a bizonyítás határolja be az igények körét, tehát a per megindításakor már célszerű felismerni, hogy melyek azok az igények, amelyek esetében azonos bizonyítást kell elvégezni és melyek azok, amelyek ezen kívül esnek. Ezeket a körülményeket a bíróság az engedélyezés során mérlegeli, a felpereseknek azonban ezt már a per megindítása előtt végig kell gondolniuk, amely szintén egy komolyabb feladatnak ígérkezik.

A bíróság számára jelenthet nehézséget az engedélyezésről való döntés során az, hogy ha az alperesnek több védekezése is lehetséges a csoport tagjaival szemben, hiszen ebben az esetben azt kell mérlegelnie, hogy a társult perlés célszerű és hatékony-e. Továbbá az is kérdésként merül fel, hogy mi a van akkor, ha az összekapcsolás tekintetében - amelynek hiánya az engedélyezés iránti kérelem elutasításához vezet - szakkérdés merül fel, amelynek megválaszolására szakértőt kellene kirendelni.

Végősoron felmerül az a kérdés is, hogy a társult perlés lehetősége mennyire vonzza a nyereszkesdő felpereseket, akik más kárából szeretnének jól járni vagy saját kárukból a károkozást megelőző helyzettől kedvezőbb helyzetet teremteni és ezért csatlakoznak a felperesi csoporthoz.

⁴⁵ Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 590. §-hoz, 1. pont - Szerkesztette: WOPERA Zsuzsa

IV. Társult per környezeti ügyekben

„A túléléshez és a magasabb célok eléréséhez mindenképpen újfajta gondolkodásmódra van szüksége az emberiségnek.”⁴⁶

A Pp. lehetővé teszi, hogy társult per környezeti ügyekben is indítható legyen, pontosabban az 583. § (2) bekezdésének c) pontjába foglaltak szerint *emberi tevékenységen vagy mulasztáson alapuló, előre nem látható környezetterhelés által közvetlenül okozott egészségkárosodásból fakadó igények vagy vagyoni kárigények érvényesítése* esetén.

A fentiek alapján egyértelmű, hogy társult per környezetvédelemmel kapcsolatos ügyekben is indítható, viszont ez nem jelenti azt, hogy bármely környezetvédelmi jogszabály megsértése esetén van erre lehetőség.

A környezeti ügyek kapcsán kialakított társult perlés egy újabb jogintézmény, amellyel vitathatatlan, hogy szélesedett a környezet védelmét szolgáló eszközök tára. Mivel ettől függetlenül továbbra is érvényesül a környezet védelmének általános szabályairól szóló törvénybe⁴⁷ foglalt kártérítési felelősség, amelyre a Ptk. fokozott veszéllyel járó tevékenységre vonatkozó szabályait kell alkalmazni.

Azonban a társult per szabadsága - környezetvédelmi ügyek esetében - korlátozott, különösen szembeűnő ez, ha figyelembe vesszük ugyanezen bekezdés a) és b) pontját⁴⁸, ahol sokkal általánosabb a jogszabály. Környezeti ügyekben viszont szűkítette a jogalkotó a kört, emberi mulasztáson vagy tevékenységen kell alapulnia a környezetterhelésnek, amely nem lehet előrelátható, és ez által közvetlenül okozott egészségkárosodásból fakadó igények vagy vagyoni igények érvényesítése merülhet fel. Azonban ez a szűkítés csak a társult perek esetében értelmezhető korlátozásnak, hiszen ez nem érinti azt, hogy az egyének önállóan pert indítsanak.

⁴⁶ Albert Einstein

⁴⁷ Kvt. 103. § (1) bekezdés: A környezet igénybevételével, illetőleg terhelésével járó tevékenységgel vagy mulasztással másnak okozott kár környezetveszélyeztető tevékenységgel okozott kárnak minősül és arra a Polgári Törvénykönyvnek a fokozott veszéllyel járó tevékenységre vonatkozó szabályait kell alkalmazni.

⁴⁸Pp. 583. § (2) bekezdés: Társult per csak a következő esetekben indítható:

a) fogyasztói szerződésből eredő követelés érvényesítése céljából,

b) a XXXIX. Fejezet szerinti munkaügyi perben...

Környezetterhelés az valamely anyag vagy energia közvetlen vagy közvetett kibocsátását jelenti a környezetbe.⁴⁹ Ez nem környezetszennyezés, - amely a környezet valamely elemének a kibocsátási határértéket meghaladó terhelése⁵⁰ - hiszen a társult perlésnek nem egy bizonyos határérték túllépése az előfeltétele, hanem az egészségkárosodás illetve vagyoni kár felmerülése, amely az emberi magatartás okozta negatív környezeti hatásokra vezethető vissza magánjogi jogellenességet okozva, megnyitva ezzel a polgári jogi jogorvoslathoz az utat.⁵¹ Továbbá a környezet igénybevételével okozott károkra sem vonatkozik, mert az egy rendkívül tág fogalom, ekként minősül a környezetben változás előidézése, a környezetnek vagy elemének természeti erőforráskénti használata. A jogalkotó mindezt azzal magyarázta, hogy mivel a környezet igénybevételével okozott kár egy rugalmas körvonalú fogalom és ennek alkalmazása nem célszerű olyan peres szabályban, mely a per érdemi elbírálásának csupán egy előkérdését érinti, nevezetesen azt, hogy egyáltalán érvényesíthető-e az adott igény társult per formájában. Mindazonáltal a társult per lehetővé tétele a környezetterheléssel okozott jogsérelem esetére még így is kellően tág ahhoz, hogy a társult perek felperesei magánszereplőként a környezet védelmének fontos bástyái - adott esetben előfutárai - legyenek a környezetvédelmi hatósági jogérvényesítés mellett.⁵²

IV.1. Előreláthatóság

A Pp. további megszorítása az előre nem láthatóság mércéjének felállítására. A környezetterhelésnek előre nem láthatónak kell lennie. Az előreláthatóság fogalma hosszas fejlődésen ment - illetve megy - keresztül, alakítja az élet, a bírósági gyakorlat, a tudomány, technika fejlődése. Az előreláthatóság egyik lényeges eleme a kártérítési felelősség megállapításának, hiszen a Ptk. 6:521. § szerint okozati összefüggés - amely a felelősség megállapításának egyik kulcsa, ez kapcsolja össze a jogellenes magatartást és a kárt - nem állapítható meg olyan kárral kapcsolatban, amelyet a károkozó nem látott előre és nem is kellett előre látnia. Tehát az okozati összefüggés egyik feltétele az előreláthatóság. A Pp. azonban előre nem láthatóságról szól, ezért felmerül a kérdés, hogy hogyan hozható összhangba az anyagi és az eljárás jogi szabályozás úgy, hogy a Ptk. 6:521. §-a leginkább a common law-ban érvényesülő foresight test szemléletet követi, amely alapján illogikus valakit gondatlanságért felelőssé tenni az előreláthatóság határain túl. A common law pragmatizmusának,

⁴⁹ Ktv. 4. § 6. pont

⁵⁰ Ktv. 4. § 7. pont

⁵¹ Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 583. §-hoz 2.2. - Szerkesztette: WOPERA Zsuzsa

⁵² Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 583. §-hoz 2.2. - Szerkesztette: WOPERA Zsuzsa

gyakorlatiasságának megtestesítője a reasonable man, az üzleti ügyeit ésszerűen és előrelátóan lebonyolító üzletember, a mindennapi élet embere, aki a végső mérce a magatartás és az okozott károk közötti okozati összefüggés megállapításánál. Tehát a Ptk-val bevezetett előreláthatósági korlát pont elvágja az okozati láncot az olyan károk tekintetében, amelyeket a károkozó nem látott előre és nem is kellett előre látnia.⁵³ Ennek fényében a Pp.-vel bevezetett előre nem látható környezetterhelés álláspontom szerint ellentmondást eredményez, vagy legalábbis félreértésre adhat okot. A Pp. 583. § (2) bekezdésének c) pontja alapján érvényesíteni kívánt igények miatt indított eljárásban a felperesek által megjelölt alperesek felelősségének vizsgálatára kerül sor, amelyet anyagi jogszabályok alapján kell eldöntenie a bíróságnak. Az anyagi jogszabály - a Ptk. - ahogy már korábban kifejtettem előreláthatósági korlátot fogalmaz meg, tehát az előre nem látható kár esetében a jogellenes magatartás és a kár bekövetkezése között okozati összefüggés nem állapítható meg. Ebben az esetben akkor a csoportos per felperesei kívül szemben fogják tudni érvényesíteni az előre nem látható környezetterhelés által közvetlenül okozott egészségkárosodásból eredő vagy vagyoni igényeiket?

A Pp. magyarázata ezen ellentmondás feloldására csak annyit említ, hogy az előre nem láthatóság feltétele a károsultak szempontjából értendő és azok a környezetterhelések tartoznak oda, amelyek a rendes üzemi működés körén kívül esnek.⁵⁴ A Ptk. azonban egyértelműen a károkozó szemszögéből határozza meg az előreláthatóságot, hiszen a károkozó nem látta előre vagy neki nem kellett előre látnia a kárt. Ezek alapján a Pp. és a Ptk. rendelkezései között hiányzik az összhang, hiszen az eljárásjog az anyagi jogban már korábban használatos fogalmat vesz át, azonban azt más szemszögből, nem a károkozó hanem a károsult szemszögéből használja. Az eljárásjog instruálja a bíróságot, meghatározza az anyagi jog bíróságon való érvényesíthetőségének szabályait, pontosabban azt, hogy *hogyan*, az anyagi jog pedig azt, hogy *mit* érvényesíthetünk. Tehát a kettő kiegészíti egymást, így egy fogalom eltérő értelmezése zavart kelthet. Amennyiben ez mégis szükséges, célszerű lenne egyértelműsíteni az eltérést, tehát nem csak a Pp. magyarázatában feltüntetni, hanem a jogszabályban is, hogy a jogalkotó az előreláthatóság mércéjét a károsult vonatkozásában érti.

⁵³ Kommentár a polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V törvényhez- Szerkesztette: GÁRDOS Péter/VÉKÁS Lajos, Ptk. 6:521 §-hoz, 2. előreláthatóság

⁵⁴ Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 583. §-hoz 2.2. - Szerkesztette: Wopera Zsuzsa

Áttérve a jogalkotó szándékára, álláspontom szerint azonban az előreláthatóságot nem célszerű a károsultak szemszögéből nézni, hiszen a károsult nem az a személy, aki a károkozó tevékenységet folytatja, nem ő az aktív cselekvő személy a folyamatban. Egy káresemény során a károsult a passzív személy és ebből kifolyólag nincs hatással a folyamatokra, a károsultak szemszögéből a károk bekövetkezése legtöbbször előre nem látható, hiszen sok esetben a károsult tudata nem is fogja át az adott cselekményt, eseményt, tevékenységet, amelyből a károk bekövetkezése lehetséges, tehát előreláthatóságról nem is beszélhetünk.

Azonban ha a Pp. magyarázatát figyelembe vesszük és az előreláthatóságot mégis a károsult szempontjából értelmezzük, akkor felmerül az a kérdés, hogy pontosan minek az előreláthatóságára gondolt a jogalkotó? Egy kár bekövetkezését mindig megelőzi a kár bekövetkezésének a veszélye, amely károsult számára előrelátható lehet, ha például tisztában van azzal, hogy abban a városban ahol lakik, egy gazdasági társaság környezetet veszélyeztető tevékenységet folytat, amely nyilvánvalóan veszéllyel jár. Azonban számára a kár tényleges bekövetkezése ennek ellenére sem látható előre, mivel az a veszélyhez képest egy távolabbi következmény. A Pp. kommentár alapján a jogalkotó az érintett esetkör egyik tipikus példaként a vörösiszap-katasztrófát említi. Ennél a példánál maradva az, hogy a károsult tisztában van azzal, hogy abban a városban, ahol ő lakik vörösiszap tározó van, nem eredményezi azt, hogy azzal is tisztában van, hogy a tározó gátjának esetleges átszakadásával, a kiömlő lúgos folyadék miatt neki égési sérülései lehetnek.

A gondolatmenetet folytatva következő kérdésként az merül fel, hogy pontosan melyik károsult szemszögéből kell az előreláthatóságot vizsgálni? A társult per sajátossága kapcsán a károsulti oldalon több személy - legalább tíz - jelenik meg, ebben az esetben a kárnak valamennyi károsult vonatkozásában kell előreláthatatlannak lennie. Az előreláthatóságot álláspontom szerint annak a személynek a tudattartamához kell igazítani, akinek a vonatkozásában azt vizsgáljuk. Tehát az előreláthatóság nem egy állandó szintet jelent, hanem egy olyan halmazt, amelynek határai rugalmasak és a jogeset körülményeihez igazodva változnak. Így a környezeti ügyek kapcsán indított társult pernél szükséges, hogy valamennyi károsult esetében megvalósuljon, tehát vizsgálni kell, hogy valóban minden egyes károsult, vagyis felperes számára előreláthatatlan volt-e a kár tényleges bekövetkezése. Ez azonban nehézségeket jelenthet abban az esetben, ha a károsultak eltérő életkorúak, képzettségűek. A Pp. kommentár megjegyzi, hogy a károsultak szemszögéből meghatározott előreláthatósági korlát olyan környezetterhelések esetére vonatkozik, amelyek a

rendes üzemi működés körén kívül esnek.⁵⁵ Tehát leginkább a katasztrófaszerű, balesetekből származó károk esetére gondolhatott a jogalkotó, a vörösiszap katasztrófa tanulságaként. Azonban álláspontom szerint a fentiek alapján a kisebb horderejű környezetterhelésből eredő károk vonatkozásában az előláthatatlanság vizsgálata valamennyi felperes vonatkozásában komoly nehézségekbe ütközhet. Ha ennek igazolása nem lehetséges, akkor a károsultak számára marad az egyéni igényérvényesítés lehetősége és ezzel a hatékonyság, amelyet a társult per intézményével biztosítani lehetne, nem érvényesül.

IV.2. Egészségkárosodásból fakadó igények és vagyoni kárigény

A környezeti ügyek kapcsán indítható társult perlés körének szűkítéséhez tartozik - a Pp. 583. § (2) bekezdésének a) és b) pontjához képest - az is, hogy az egészségkárosodásnak és a vagyoni kárnak közvetlenül az előre nem látható környezetterhelésből kell bekövetkeznie.

Környezeti ügyek esetében tehát kizárólag egészségkárosodásból fakadó igény, vagyis a sérelemdíj vagy vagyoni kárigény érvényesíthető. A sérelemdíj fogalmát a 2014. március 15. napján hatályba lépett Ptk. egyértelműsítette, megszüntette a „hányatott sorsú” nem vagyoni kártérítés intézményé⁵⁶ és a sérelemdíjat - a személyiségi jog megsértésének szankciójaként - rögzítette. A kár fogalma így a mindenképpen pénzben kifejezhető, rendszerint összegszerűen is kimutatható vagyoni hátrányt jelent. Tehát a Pp. vagyoni kárigény megfogalmazása felveti azt a kérdést, hogy létezik-e egyáltalán nem vagyoni kárigény? A fent kifejtettek alapján álláspontom szerint nem.

Ennek tükrébe társult pert a - Pp. 583. § (2) bekezdésének c) pontjában foglalt egyéb feltételek mellett - személyiségi jog megsértéséből, azon belül pedig az egészség megsértéséből fakadó igény érvényesítése⁵⁷ érdekében vagy kár bekövetkezése esetén lehet indítani. A jelenleg hatályos Ptk. - a környezeti károk okozta a távolabbi jövőben látható hatásai szempontjából - nem olyan régóta része „minden jogok szívkamrájának”⁵⁸ ezért felmerül a kérdés, hogy mi a sorsa az 1959. évi IV. törvény (régi Ptk.) hatálya alá tartozó nem vagyoni kárnak? A 2013. évi CLXXVII. törvény (Ptké.) 1. §-a értelmében a Ptk. rendelkezéseit annak hatálybalépését követően - vagyis 2014. március 15-e után - keletkezett tényekre és jogviszonyokra, valamint a megtett jognyilatkozatokra kell alkalmazni. Vagyis

⁵⁵ Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 583. §-hoz 2.2. - Szerkesztette: WOPERA Zsuzsa

⁵⁶ Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez - Szerkesztette: GÁRDOS Péter / VÉKÁS Lajos

⁵⁷ RIBAI Csilla előadása alapján, OBH Pp. Kódex Projekt, 2017. 06. 23.

⁵⁸ Gustav RADBRUCH

azt megelőzően keletkezett károk esetére még a régi Ptk. hatályos, amely szerint nem vagyoni kár megtérítését is kérhette a károsult.⁵⁹

Ennek fényében a Pp. rendelkezése kizárja azt a lehetőséget, hogy a 2014. március 15-e előtti emberi tevékenységen vagy mulasztáson alapuló, előre nem látható környezetterhelés által közvetlenül okozott nem vagyoni kár miatt legyen indítható társult per. Ebben az esetben ez viszont magyarázatot adhat az általam feljebb feltett kérdésre, hogy létezik-e nem vagyoni kárigény. A mai nap hatályos Ptk. szerint nem, de a korábbi szabályok szerint igen, viszont azt a Pp. kizárta a csoportos perben érvényesíthető igények köréből azzal, hogy vagyoni kárigényről rendelkezik.

Azonban ha az egészségkárosodásból fakadó igényeken nem csak a sérelemdíjat értjük, hanem a régi Ptk. szerinti nem vagyoni kárt is, akkor ezzel a fent kifejtett probléma megoldódhat, így viszont a vagyoni kárigény megfogalmazás tűnik pontatlannak. Elegendő lenne a kárigény, a vagyoni jelző elhagyásával, hiszen a nem vagyoni kár körét átfogja az egészségkárosodásból fakadó igény, így nem marad más, csak a kár, amely önmagában véve mindig vagyoni.

V. Véd-e környezetet az eljárásjog

„Ha azt gondolod, hogy a környezet kevésbé fontos, mint a gazdaság, akkor próbáld visszatartani a lélegzeted, amíg a pénzed számolod.”⁶⁰

Jelen fejezetben a társult pert a környezet oldaláról vizsgálom. Mindenek előtt szükségesnek tartom a fogalmak tisztázást. Elsőként azt, hogy mit jelent pontosan a környezet.

Az Európa Tanácsnak a környezetre veszélyes tevékenységekkel okozott károkkal kapcsolatos polgári jogi felelősségről szóló egyezménye szerint: „a környezet magában foglalja a természetes erőforrásokat, legyenek azok élők vagy élettelenek, mint amilyen a levegő, a víz, a talaj, a flóra és a fauna és mindezek közötti kölcsönhatások; ugyancsak idetartoznak mindazok a vagyontárgyak, amelyek a kulturális örökség részeit alkotják; illetve a tájkép meghatározó jellemzői.”⁶¹

⁵⁹ 1959. évi IV. törvény 355. § (1) bekezdés: A kárért felelős személy köteles az eredeti állapotot helyreállítani, ha pedig az nem lehetséges, vagy a károsult azt alapos okból nem kívánja, köteles a károsult vagyoni és nem vagyoni kárát megtéríteni.

⁶⁰ Dr. Guy R. McPHERSON

⁶¹ BÁNDI Gyula: Környezetjog, Szent István Társulat, 2011. 1.o.

Más megvilágításból, minden dolognak és élőlénynek - vizsgált tárgynak, szemlélődő embernek vagy éppen magának az emberi fajnak; attól függően, mit állítunk figyelmünk középpontjába - van környezete, előfordulási helye, élettere, erőforrása, szomszédja, más objektumokkal való kapcsolata. Minden természetes jelenség és emberi cselekvés is valamilyen környezetben zajlik. A környezet alatt így azon külső körülmények összességét értjük, amelyek befolyásolják az adott, általunk kiválasztott objektumot, jelenséget, magatartást és amelyekre az objektum vagy magatartás, illetve jelenség maga is visszahat.⁶²

A Kvt. egy ehhez hasonló megfogalmazást ad, amely szerint környezeti elem a föld, a levegő, a víz, az élővilág, valamint az ember által létrehozott épített - mesterséges - környezet, továbbá ezek összetevői. A környezet pedig a környezeti elemek, azok rendszerei, folyamatai, szerkezete.⁶³ Tehát a környezet fogalma egy kiterjesztett fogalom, amelyet tágan kell értelmezni, így a határokat is mindig az adott helyzetben az adott viszonyokhoz mérten lehet meghatározni. Ebből kiindulva elmondható, hogy egy kölcsönhatásról van szó, szinte minden emberi tevékenységnek van hatása a környezetre, a környezetnek pedig az emberre, az emberei tevékenységre.

Második fontos fogalom a környezetvédelem, amely a Kvt. rendelkezése alapján olyan tevékenységek és intézkedések összessége, amelyeknek célja a környezet veszélyeztetésének, károsításának, szennyezésének megelőzése, a kialakult károk mérséklése vagy megszüntetése, a károsító tevékenységet megelőző állapot helyreállítása.⁶⁴

A környezetterhelések kapcsán indított társult perek hatása álláspontom szerint kétirányú, nyilvánvalóan hatással vannak a felekre, de ugyanúgy hatással vannak a környezetre is. Hiszen ha a káresemény következtében a felperesek egészséges környezethez való joga sérült, akkor nem csak a felperes a károsult, hanem maga a környezet is. Ha a környezet is károsul, akkor az az egész emberiségre is hatással van, nem csak a jelen emberiségre, hanem a jövő nemzedékére is. Ennek egyértelmű magyarázata abban rejlik, hogy a környezetvédelem alanya maga az emberiség és a természet. Tehát a társult perlés lehetősége egyértelműen túlmutat az egyéni, illetve a csoport érdekeken, hiszen az, hogy egy káresemény következtében a károkozó felelőssége megállapítható legyen, a környezet érdeke is. A környezetnek látszólag nincs képviselője, de ez csak látszólag van

⁶² FODOR László: Környezetjog, Dupress, 2013, 11.o.

⁶³ BÁNDI Gyula: Környezetjog, Szent István Társulat, 2011. 1.o.

⁶⁴ Kvt. 4. §. 32. pont

így. Hiszen az, hogy a felek képviselik a saját érdekeiket, ezzel akár képviselhetik a környezet érdekét is. Az, hogy pontosan mi a környezet érdeke, mindig az adott káreseménytől függ.

Táblázatomban feltüntettem, hogy a környezet szempontjából milyen tartalmú követelések lennének helyénvalók. Amennyiben a felperesi csoport követelése összecseng a környezet szempontjából kedvező követeléssel, akkor egyértelmű, hogy a társult per intézménye támogatónak hat a környezet védelmére.

Környezeti szempontból kedvező ítélet pedig az eredeti állapot helyreállítása, illetve a károkozó tevékenységtől való eltiltás lenne. A Ptk. azonban ezt nem segíti elő, ellentétben az 1959.évi IV. törvénnyel, amely első helyen az eredeti állapot helyreállítására kötelezte a károkozót. A kár pénzben vagy természetben történő megtérítésére abban az esetben kerülhetett csak sor, ha az eredeti állapot helyreállítása nem volt lehetséges, vagy a károsult azt alapos okból nem kívánta. Ezzel szemben a Ptk. - tekintettel arra, hogy az eredeti állapot helyreállítása, az in integrum restitutio a károkozó közreműködése nélkül az esetek többségében nem kikényszeríthető - az eredeti állapot helyreállítását elhagyta a kártérítés módjai közül, és úgy rendelkezik, hogy a károkozó a kárt pénzben köteles megtéríteni, kivéve, ha a körülmények a kár természetben való megtérítését indokolják.⁶⁵

Környezeti szempontból a kár pénzben való megtérítése nem értékelhető. Az más kérdés, hogy az eredeti állapot helyreállítása mennyiben valósítható meg, ha egyáltalán megvalósítható. A károkozó tevékenységtől való eltiltás esetében könnyebb összhangot teremteni a felperesi csoport és környezet érdeke között. Érdekek ütköztetése esetén szinte biztos, hogy a környezet kerül ki vesztesként, ha van egy olyan megoldás, ami megfelel a felpereseknek, akkor azt nem vizsgálják már meg, hogy a környezetnek ugyanúgy megfelelő lenne-e. Viszont ha az a szerencsés helyzet áll elő, hogy olyat követelnek a felperesek - például a környezetterhelő tevékenység abbahagyását - amelynek teljesítése a jövőben a környezetet is kíméli, akkor a társult perlés lehetősége ismételten hasznosnak mondható a környezet szempontjából is.

Végezetül, de nem utolsó sorban a költségtakarékosság, mint egyéni érdek is kedvezően hat a környezetre. Egy káresemény kapcsán indított eljárás költsége - a felperesek által követelt kártérítési

⁶⁵ Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:527 §-hoz, a) pont - Szerkesztette: GÁRDOS Péter / VÉKÁS Lajos, Complex Jogtár

összeget figyelmen kívül hagyva - szinte ugyanannyi akkor, ha egy felperes vesz részt az eljárásban és akkor is, ha tizenegy. Ha az eljárás során szakkérdés merül fel, akkor a bíróság kirendeli a szakértőt, a szakértői díjat előlegeznie kell a bizonyító félnek - általában a felperesnek - és viselnie a vesztes félnek. Ha egy eljárás van, akkor egy bizonyítás van, egyszer kell a szakértő költségét viselni, amennyiben több eljárás van, akkor a költségek értelemszerűen nőnek és ez a környezet számára sem kedvező. Tehát az egyszeri eljárás mind a környezet, mind a felek érdekében áll, így a társult perrel megoszthatók a felek között az eljárás anyagi terhei. Az externális költségek szempontjából is kedvező a csoportper. Hiszen a környezetterheléssel okozott külső gazdasági hatásoknak a költségei internalizálhatók egy ítélettel, amely az externáliák hatásos kezelésének egy módja. Amennyiben ez elmarad, akkor ezeket a költségeket a társadalom vagy a jövő társadalma fogja viselni attól függően, hogy azok mikor jelentkeznek. De nagy valószínűséggel nem az viseli majd, akinek a magatartása következményében a költségek kialakultak. Például egy környezetszennyezés esetén, ha a bíróság kötelezi a szennyező alperest az eredeti állapot helyreállítására vagy a szennyezés jövőbeni megszüntetésére, akkor az alperes saját költségén teljesíti azt, amit az ítélet hiányában egyébként mindenki másnak, vagyis a társadalomnak kellene. Az externális költségek internalizálása tehát szintén kedvező a környezet számára és a társult per ennek megvalósulását segíti. Összességében megállapítható, hogy a környezetvédelem, illetve a környezet érdekében érvényesítése szempontjából a társult per környezeti ügyekben való alkalmazhatósága - a Ptk. rendelkezései ellenére is - előrelépésnek számít és hasznos jogintézmény.

VI. Környezetjogi alapelvek és a társult per

„...a környezet védelmének igénye fel sem merült volna, ha a ránk bízott világot, annak javait mértéktelenen, okosan, felelősséggel, és etikusan használjuk”⁶⁶

Ebben a fejezetben azt veszem sorra, hogy mennyiben valósulhatnak meg a társult per jogintézményével az alapvető környezetjogi elvek, a szennyező fizet elve, a fenntartható fejlődés elve, a megelőzés elve, az elővigyázatosság elve és a forrásnál való fellépés elve.

⁶⁶ GAIZLER Gyula

A szennyező fizet elv már a kezdet kezdetétől alapvető elve az európai közösségi környezetpolitikának, majd környezetjognak. Az EGK először 1975-ben határozta meg ajánlásában, amelyben az elv alapgondolata egyértelműen megjelenik, a szennyezés elleni fellépés költségeinek a szennyezőkre hárítása ösztönzőként hat a szennyezés csökkentése irányában, illetve abban, hogy kevésbé szennyező termékeket és technológiákat alkalmazzanak, ami lehetővé teszi a környezeti erőforrások ésszerűbb hasznosítását. Az ajánlásban szereplő definíció szerint, a szennyező az, aki közvetve vagy közvetlenül károsítja a környezetet, vagy aki olyan körülményeket hoz létre, melyek ilyen károkhoz vezethetnek. Az elv a szennyezés fogalmát a környezethasználattal azonosítja, ahogy a szennyezőt a környezethasználóval. Tehát itt a lényeg nem a jogellenes magatartáson van, hanem, hogy a környezet igénybevétele, erőforrásainak használata, a szennyezőanyagok bebocsátása a környezetbe, mind az elv hatókörébe tartozzon. Az elv célja tehát, hogy a szennyező által előidézett költségek fedezésére a megállapított kártérítés és a szennyezésre kivetett díj elegendő legyen arra, hogy ösztönözze a szennyezőt, hogy tegye meg a megfelelő intézkedéseket a szennyezés csökkenése vagy kevésbé szennyező technológiák alkalmazása érdekében. Az elv alapján a lehetséges jogi következményeket, jogintézményeket minél összetettebb módon kell alkalmazni annak érdekében, hogy a környezet terhelőjének, szennyezőnek legteljesebb mértékű helytállása megvalósuljon. A helytállás nem csak a fizetés szó szerinti - ami arra is utal, hogy minden követelménynek lehetséges anyagi vonzata is van - anyagi értelmezésében jelenik meg, hanem tevékenységekben vagy akár személyes felelősségben is. A szennyező fizet elve tehát a felelősség elvének szinonimájaként értelmezhetjük, mert mindkettő azonos célt szolgál.⁶⁷

A fentiek alapján felmerül a kérdés, hogy a társult per mennyiben szolgálja a szennyező fizet elvének érvényesülését. Ha figyelembe vesszük azt, hogy a szennyező fizet elvét tágan kell értelmezni, - nem csak a jogellenes magatartásokra vonatkozik - akkor az látható, hogy a társult perlés lehetősége támogatón hat az elv érvényesülésére. Fontos az elv céljának szem előtt tartása, mégpedig az, hogy adott esetben a kártérítés összege arra ösztönözze a károkozót, hogy a jövőben tegyen meg mindent annak érdekében, hogy a kár ne következzen be. Mivel akinek tevékenysége a környezeti kárt, illetve az ilyen jellegű közvetlen kárveszélyt okozta, pénzügyi felelősséggel tartozik.

⁶⁷ BÁNDI Gyula: Környezetjog, Szent István Társulat, 2011. 87.o.

A környezeti ügyekben való társult perlés lehetőségével hazánk a 2004/35/EK irányelv célját is elérhetőbbé tette, hiszen az irányelvvel az EU a környezeti felelősségre vonatkozó keretrendszer létrehozását kívánja elérni a szennyező fizet elve alapján, a környezeti károk megelőzése és felszámolása érdekében. A társult perlés lehetősége ehhez pedig segítséget nyújt. A jogalkotó teret engedett az elv teljesebb érvényesülésének azzal, hogy az irányelvben meghatározott cél és a társult perlés lehetőségének hatása összecseng. Hiszen a csoportper arra ösztönzi a potenciális alpereseket, hogy olyan intézkedéseket fogadjanak el, és olyan eljárásokat dolgozzanak ki, amelyek minimálisra csökkentik a környezeti károk kockázatát a rájuk háruló pénzügyi felelősség csökkentése és annak érdekében, hogy elkerüljék azokat a helyzeteket, amelyek alapján velük szemben sikeresen csoportos igényérvényesítésre kerülhet sor. Nem beszélve arról a többletről, hogy ha a felperesi kör sikeresen perel, akkor az ítéletben foglaltak útmutatóként is szolgálnak a károkozónak a jövőre nézve is, illetve visszatartó erőként hathat más környezetkárosító tevékenység esetén is, tehát ezzel megvalósul a szennyező fizet elvének célja. A visszatartás pedig a környezetvédelmet is szolgálja.

Környezeti szempontból következő jelentős kérdés a jövő, ugyanis egy társult perben hozott marasztaló ítélet a jövőre nézve nevelően hathat. Ha például az alperest a bíróság eltiltotta attól a környezetterhelő tevékenységtől, amelyből a kár keletkezett, akkor ezzel esélyt ad arra, hogy a jövőben nem is keletkezik már hasonló kár. A néhány sorral feljebb említett irányelvben foglaltak elmulasztása növelheti a szennyezett természeti területek számát, és a biológiai sokféleség még inkább veszélybe kerülhet. A fenntarthatóság pedig a környezet fenntartható használatát jelenti, vagyis azt az alapelvet, hogy úgy javítsuk az emberi élet minőségét, hogy közben a természeti erőforrások és az életfenntartó ökológiai rendszerek teherbíró és megújuló képességének határain belül maradjunk⁶⁸.

Hogy ha környezetterhelésből eredő kárigény érvényesítését a jogszabályok nem támogatják, nem segítik, akkor nyilvánvalóan a károsultak kevésbé próbálnák meg az ilyen jellegű követeléseik kikényszerítését. Ez a környezet szempontjából káros, tehát a társult per a fenntarthatóság megvalósulására is támogatóan hat.

⁶⁸ BÁNDI Gyula: Környezetjog, Szent István Társulat, 2011. 14.o.

Ugyancsak segíti - a környezetpolitika további elvei közül - az elővigyázatosság és a megelőzés elvének megvalósítását is.

A megelőzés az EK Első Akcióprogramja óta alapvető része az európai környezetpolitikának, majd részévé vált az elsődleges jognak is a környezeti szabályozás inkorporálásának kezdetétől fogva, de ugyancsak alapvető eleme minden szakterületi környezetpolitikának és szakterületi szabályozásnak. A Harmadik Környezeti Akcióprogram vezeti be azt a jól ismert szlogent, hogy a megelőzés jobb, mint az orvoslás.⁶⁹

A megelőzés lényege, hogy a káros környezeti hatásokat és azok következményeit el kell kerülni.⁷⁰ A társult perek kapcsán a megelőzés nem az alperes környezetterhelő tevékenységének ismert és várható hatások elleni előzetes fellépést jelenti, hanem az ártalmak keletkezésének megelőzése mellett a károsító folyamatok további hatásai elleni fellépést. Tehát ha a felperesek valamilyen folyamatos megvalósuló környezetterhelő tevékenységből eredő károk miatt perelnek és nyernek, akkor a bíróság ítéletével megakadályozza a károsító folyamat folytatását, így megelőzi a további károk kialakulását. A megelőzés elve szoros kapcsolatban van a helyreállítás elvével, amelyet a Kvt. is megfogalmaz⁷¹. Ezt alátámasztja az, hogy a helyreállítás a további környezetkárosodás bekövetkezésének megelőzésére szolgál olyan helyzetben, amikor már volt károsodás.⁷² Nyilvánvalóan a helyreállítás a megelőzéshez képest egy későbbi megoldás, feltétele a kár bekövetkezése, amely a társult perlés egyik alapfeltétele is. A helyreállítás kötelezettsége a környezetet veszélyeztető vagy károsító tevékenység befejezésére, az okozott környezetkárosítás megszüntetésére vagy a károsodott környezet helyreállítására terjed ki.⁷³ Tehát azzal, hogy a bíróság kötelezi az alperest a sérelemdíj vagy a kártérítés megfizetésére és - amennyiben lehetséges - az eredeti állapot helyreállítására is, illetve eltiltja az alperest a káros környezetterhelő tevékenységtől ezzel teljesíti a megelőzés és a helyreállítás elvét.

Áttérve az elővigyázatosság elvére, a társult perek vonatkozásában az elv tudatos szolgálata álláspontom szerint elmarad. Az elővigyázatosság elve a megelőzéshez képest egy lépéssel előre

⁶⁹ BÁNDI Gyula: Környezetjog, Szent István Társulat, 2011. 20.o.

⁷⁰ FODOR László: Környezetjog, Dupress, 2013, 83.o.

⁷¹ Kvt. 8. § (2) bekezdés: A környezethasználó köteles gondoskodni a tevékenysége által bekövetkezett környezetkárosodás megszüntetéséről, a károsodott környezet helyreállításáról.

⁷² BÁNDI Gyula: Környezetjog, Szent István Társulat, 2011. 20.o.

⁷³ BÁNDI Gyula: Környezetjog, Szent István Társulat, 2011. 20.o.

gondolkodik, amennyiben már a károsodás veszélyére vezető tevékenységek megalapozása során el kell kerülni az olyan helyzetet, amely esetleg a következő lépést jelentő megelőzés alkalmazását követeli meg. Az elővigyázatosság révén tehát az emberi magatartásokról eleve feltételezzük az esetleges későbbi környezeti ártalmak bekövetkezésének lehetőségét, az ártatlanság vélelme helyett a bűnösség vélelmét alkalmazva.⁷⁴ Ennek fényében annak, hogy egy károsult kör összeáll és igényt érvényesít a károkozóval szemben csak pozitív hozadéka az, hogy támogatóan hat az elővigyázatosság elvére, ugyanazon indokok alapján, mint amit a megelőzés elve kapcsán már kifejtettem. A társult per előfeltétele egy kár bekövetkezése, amennyiben a bíróság következményként eltiltja az alperest a károkozó tevékenységtől azzal az elővigyázatosság is érvényesülhet, viszont - mivel távoli hatásról van szó - ez nehezen érzékelhető.

A társult pernek a forrásnál való fellépés elvével való kapcsolatáról is ugyanaz mondható el, mint amit feljebb kifejtettem már. Az EU környezetpolitikájának céljai között szerepel az is, hogy a környezeti károkat elsődlegesen a forrásuknál kell elhárítani.⁷⁵ A társult per kapcsán az alperes személyét a felpereseknek kell megjelölni, az alperes felelősségének vizsgálata a per tárgya. Ha marasztaló ítélet születik, akkor azzal szolgálja a bíróság a környezeti kár forrásánál történő elhárítását, tehát ez a környezet szempontjából szintén egy pozitívum. Amennyiben az alperes felelőssége nem állapítható meg vagy egyéb más okból a kereset elutasítására kerül sor, az a környezet szempontjából nyilvánvalóan nem kedvező, de ettől függetlenül az eljárásjog a társult perlés lehetőségével esélyt ad a forrásnál való fellépés megvalósulásának.

Összességében elmondható, hogy a fent felsorakoztatott elvek érvényesülését segítheti, támogathatja a társult per intézményének alkalmazása. Az elveknek meghatározó jelentősége van mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás területén, célja leginkább az irányadás. Egy olyan iránytűként szolgálnak, amely környezetvédelmi szempontból is jelentős, olyan mederben tarthatják a jogalkalmazást is, amely megfelel a fenntarthatóság követelményének.

⁷⁴ BÁNDI Gyula: Környezetjog, Szent István Társulat, 2011. 21.o.

⁷⁵ EUMSZ 191. cikk (2) pont

VII. Társult per és a vörösiszap katasztrófa

*„Kásásodik a víz, kialakúl a jég
és bűneim halállá állnak össze.”⁷⁶*

A környezeti ügyekben indítható társult per egy tipikus példajaként említi a Pp. magyarázata is a vörösiszap katasztrófát, az azzal kapcsolatban indított pereket. Szerencsére tömegével nem keletkeznek ilyen jellegű katasztrófák és számtalan példával nem lehet élni, de előfordulnak a gyakorlatban más, egészségkárosodást vagy vagyoni károkat okozó környezetterhelések, amelyek szintén megalapozzák a társult perlési jogosultságot. Szakdolgozatom ezen fejezetében a vörösiszap katasztrófa kapcsán indított polgári perek során született ítéletek alapján a kártérítési pereket megpróbálom a társult per szemszögéből vizsgálni, vagyis összegyűjteni azokat a jegyeket, amelyek a csoportos perlést jellemzik és a vörösiszapos ügyek elbírálása során is már megjelentek.

Az eljárásokról elmondható, hogy a bíróság az elé kerülő sokadik vörösiszapos ügyben már az általa kidolgozott mezsgye mentén haladt. Ezt azért tehette meg, mert valamennyi kereset ugyanabból a tényállásból eredt - a vörösiszap kiömlése folytán keletkezett károkból - és ebből kifolyólag számtalan ügy lényege is ugyanaz volt. A társult perlés feltételeként meghatározott legalább tíz felperes a vörösiszap katasztrófa kapcsán teljesült volna, hiszen több mint harminc kártérítési eljárás indult. Szinte valamennyi polgári perben a felperesek a katasztrófa következtében az őket ért károk megtérítését kérték. A kártérítési igény pedig azonos ténnyel, az Ajkai Timföldgyár gátjának átszakadásából eredt. A katasztrófa környezetterheléssel járt, hiszen a vörösiszap kiömlött a környezetbe és amerre tudott szétterjedt. Tehát ezek alapján a vörösiszap károsultjait társult perre való jogosultság megillette volna.

Mielőtt a társult perlés jellegzetességeire rátérnék, röviden összefoglalom a vörösiszap kapcsán indított kártérítési eljárások lényegét.

⁷⁶ József Attila: Tájvers-Töredékek

A kereseti kérelmek alapján a vörösiszap katasztrófa okozta károk kapcsán a felperesek vagyoni és nem vagyoni káruk megtérítését kérték. Mivel a káresemény még a 1959. évi IV. törvény hatálya alatt történt, így a perek során a korábbi Ptk. -t kellett alkalmaznia a bíróságoknak, amelynek értelmében sérelemdíj még nem volt követelhető. Vagyoni káruk leginkább a felperesek ingatlanjainak megsemmisüléséből, megsemmisítéséből vagy értékcsökkenéséből eredt, nem vagyoni káruk pedig személyiségi joguk megsértéséből. A személyiségi jog megsértése az emberi méltóság, testi épséghez és egészséghez való jog, egészséges környezethez való jog megsértését jelentette.

A követelt kártérítést pénzösszegben határozták meg, általában egy összegben, de volt néhány járadékfizetésre irányuló követelés is. Tehát a felperesek többsége - a most hatályos Ptk.-val összhangban - a kártérítést pénzben kívánta. A régi Ptk. értelmében a kárt akkor kell pénzben megtéríteni, ha a körülmények a kár természetbeni megtérítését nem teszik lehetővé. Ettől független szinte valamennyi keresetben kérték, hogy a bíróság kötelezze pénzfizetésre az alpereseket. A környezet szempontjából legoptimálisabb az eredeti állapot helyreállítása lenne, de erre nem kerülhetett sor, erre irányuló kereset nem is volt. Keresetek egyébként nem csak a katasztrófa következtében közvetlenül keletkezett károk megtérítésére irányultak, hanem a kármentesítéssel összefüggésben okozott károk megtérítése iránt is. A felperesek vagyoni kára legtöbb esetben az ingatlanjaikkal voltak összefüggésben, illetve az átmeneti elköltözés során felmerült költségeikkel. Tehát a kereseti követelésekre figyelemmel vagyoni kárigény érvényesítése történt, amely a társult perekben érvényesíthető egyik igénytípus.

A nem vagyoni károk esetében szinte mindegyik felperesnél a katasztrófa okozta pszichés megbetegedések, nehézségek merültek fel, illetve azoknál a felpereseknél, akik sérüléseket szenvedtek a vörösiszappal való érintkezés következtében, nyolc napon túl gyógyuló sérülések. Ezek mind a testi épséghez és egészséghez való jog sérülését, illetve több esetben az emberi méltóság megsértését jelentették. Az egészséges környezethez való jog megsértését leginkább a megszáradt vörösiszap por formájában való elszállása, - a légszennyezés - illetve az érintett települések utcáinak szennyezése, növények, állatok elpusztítása jelentette. Ezek az egészségkárosodásból fakadó igények körét jelentik.

A társult perlés szemszögéből vizsgálva a következő lépés az, hogy környezetterhelésből eredtek-e a károk. Környezetterhelés fogalmát dolgozatomban feljebb már kifejtettem. A tározóból kiömlő, majd

szétfolyó több mint egymillió köbméternyi zagy egyértelműen környezetterhelést valósított meg. Azt, hogy a felpereseket ért károk közvetlenül a környezetterhelésnek következményei voltak-e vizsgálni kellett az eljárások során. Mivel szinte minden egyes perben elsőként arra a kérdésre kellett választ találnia a bíróságnak, hogy az alperesek tevékenysége veszélyes üzemnek minősül-e, az ítéletek indokolása is összecseng. Kártérítés megfizetésére akkor kötelezi a bíróság az alpereseket, ha a felperesek bizonyítják, hogy a jogellenes magatartásból eredően káruk keletkezett és a bekövetkezett kár és az alperes jogellenes magatartása között ok-okozati összefüggés van. Ebből kiindulva, valamennyi felperesnek ugyanazon a bizonyítási láncolaton kellett végig haladniuk. Így a társult pereket jellemző hatékonyság előny lett volna, hiszen az alperesek személye ugyanaz volt a különböző felperesekkel szemben. Ezt mutatja az is, hogy a különböző felpereseket több esetben ugyanaz a jogi képviselő képviselte, az alperesnek szintén ugyanaz a képviselője volt és a bíróságon is többször ugyanazon tanács előtt folyt az eljárás. Nyilvánvalóan ez is a hatékonyság megvalósítása céljából volt így. A jogi képviselőknek is egyszer kellett felépíteniük érvelésüket, egy bírósági tanácsnak kellett az ügyből felkészülni, áttanulmányozni a szakvéleményeket. Logikusan következik ebből az is, hogy az alperesek védekezése szintén sok esetben ugyanaz volt a felperesekkel szemben, általában azt nem vitatták, hogy a felperesek személyiségi joga sérült a katasztrófa következtében, azt azonban igen, hogy a jogsértést, azt ők okozták volna.

A bírósági eljárás leglényegesebb és legköltségesebb része a bizonyítás. A bizonyítási eszközök közül pedig a szakértő igénybevétele a legdrágább. Valamennyi vörösiszap perben merült fel szakkérdés és mivel meglehetősen összetett kérdések voltak, több szakvélemény is született. A bíróságok sokszor a pergazdaságosságra és költségtakarékosságra hivatkozva használták fel, a szinte ugyanolyan vagy legalábbis hasonló tényalapú eljárásból beszerzett szakvéleményeket. Ugyanis a korábbi Pp. is lehetővé tette azt, hogy ha más hatósági eljárásból beszerzett szakvélemények perben bizonyítandó tények értékelhető és aggálytalan bizonyítékaként szolgálnak, akkor azok is felhasználhatók. Ennek viszont feltétele az, hogy azokat a bíróság az eljárás során ismertesse és a tárgyalás részévé tegye. Amennyiben ez teljesül, akkor ugyanolyan szakkérdések megválaszolására újabb szakértő kirendelése, illetőleg a szakvélemény kiegészítése szükségtelen.

A vörösiszap perek kapcsán az, hogy bíróságok lényegében az egyszer elkészült szakvéleményeket használták fel a kereset elbírálásához a hatékonyságot erősítette, amely a társult perek egyik alapvető előnye. A hatékonyság akkor is érvényesült, mikor a bíróságok a veszélyes üzem körét

vizsgálták. Mivel ennek megállapítása esetén az alperesnek szigorúbb kimentési lehetősége van, mintha csak az általános kárfelelősségi szabályok szerint felelne, fontos volt ennek a kérdésnek mielőbbi vizsgálata. Miután a bíróság egy eljárásban arra az álláspontra jutott, hogy az alperes tevékenysége a katasztrófát megelőzően a környezetet terhelte, illetve - az anyag kémiai tulajdonságait figyelembe véve - a környezetet veszélyeztette,⁷⁷ így veszélyes üzemről van szó, onnantól kezdve más vörösiszapos perekben is egyértelművé vált a szigorúbb felelősségi forma alkalmazása, hiszen a tényállás ugyanaz volt a perekben. Alperesek védekezésüket is ehhez alakítva határozták meg. Ezt mutatja az is, hogy szinte valamennyi védekezésben szerepel az a tény, hogy a katasztrófát megelőző hónapokban a szokásostól eltérően sok csapadék hullott és ez vezethetett ahhoz vagy legalábbis közrejátszott abban, hogy a gát átszakadt. Alperesek a fellebbezéseikben egyébként kifogásolták, - szintén sablon szerűen - hogy a bíróságok megsértették a közvetlenség elvét azzal, hogy átvettek más eljárás során született szakvéleményeket, illetve a katasztrófa kapcsán indított büntetőeljárás során keletkezett nyomozati iratokat is beszerezték és annak tartalmát figyelembe vették. Illetve azt is eljárás hibaként rótták fel, hogy jogerősen még le nem zárt eljárásokban készült szakvéleményt, illetve tanúvallomást is értékelt az eljáró bíró ítélezése során. A közvetlenség elve kapcsán a fellebbviteli fórum azonban kifejtette, hogy az elv ezzel nem sérült, hiszen az eljáró bíróság a más ügyben felmerült bizonyítékok ismertetésével azokat a per anyagává tette⁷⁸, amelyre a felek akkor nyilatkozhattak.

Összességében a fentiek mind olyan eljárásjogi technikák a bíróság részéről, amelyek a társult per lényegét adják. Sokkal célravezetőbb az, ha eleve összeállnak a felperesek egy csoporttá és egyszer kell lefolytatni a bizonyítási eljárást, mint az, hogy több párhuzamosan futó külön eljárásban ismertetik ugyanazt a szakértői véleményt és hallgatják meg ugyanazt az érvelést, védekezést. A vörösiszap perek kapcsán az eljáró bírósági tanácsok is egyértelműen a hatékonyságra és a célszerűségekre törekedtek. Ugyanez elmondható a felekről, hiszen az alperesek is - perköltség csökkentés céljából és az eljárás ésszerű időn belül történő befejezését segítve - támogatták azt, hogy a vörösiszap katasztrófával összefüggő kártérítési ügyekben a jogalapi bizonyításra a perben eljáró képviselők egyezősége esetén egy ügyben kerüljön sor.⁷⁹ Az a kritérium, hogy ugyanaz a jogi képviselő járjon el a különböző eljárásokban elfogadható, hiszen a hatékonyság így tud a legjobban

⁷⁷ Fővárosi Törvényszék...P..../2011/89.

⁷⁸ Kúria Pfv. 20.681/2015/3. számú határozata

⁷⁹ Kúria Pfv.III.21.593/2014/4.számú határozata

megvalósulni, az a jogi képviselő, aki már eljár egy ügyben, ismeri a tényállításokat, a bizonyítási terhet, a bizonyítandó tényeket, a másik fél érvelését. Tehát össze tudja fogni a különböző felperesek különböző eljárásait, mivel az alperesek személye és a tényalap ugyanaz. A vörösiszap pereknek ez is egy olyan vonása, ami a társult perlés szabályai között már megtalálható a reprezentatív felperes személyében.

A bizonyítás körében a szakértői bizonyítás mellett a tanúk vonatkozásában is igaz az, hogy célszerűbb és hatékonyabb volt a tanúvallomásokról készült jegyzőkönyvek ismertetése a tanúk többszöri kihallgatása helyett. Mivel ugyanazon káresemény kapcsán, ugyanazok a tények bizonyítására ugyanazok a tanúk tudtak nyilatkozni, ésszerűtlen lett volna minden egyes eljárásban idézni a tanúkat és feltenni ugyanazokat a kérdéseket. Az eljárásjog szabad bizonyítási rendszeréből következően a bíróság bármilyen bizonyítási eszközt igénybe vehet és azzal, hogy ismertette a tanúvallomásokról készült jegyzőkönyveket, azt az eljárás anyagává tette. Társult perlés esetében azonban a tanúvallomások ismertetésére sincs már szükség, hiszen összesen egyszer kell vallomást tennie a tanúnak, onnantól kezdve vallomása adott lesz a perben, értékelhető. A vörösiszap perben a tanúvallomások átvétele is azt erősíti, hogy a társult perlés szabályai hasznosak lettek volna.

Visszatérve a társult perlés feltételeire, az emberi tevékenységen vagy mulasztáson alapuló károkozás feltétele is teljesült a katasztrófa perekben. Az ítéletek hosszasan taglalják, hogy a gátfal átszakadásában mik játszottak szerepet, például a nyírószilárdság szempontjából kedvezőtlen altalaj megléte, az altalaj nem kellő ismerete, az üzemeltetés, az ellenőrzés, az engedélyezési eljárások, a monitoring-rendszer hiányosságai...stb. Az más kérdés, hogy annak megválaszolása a per folyamán lehetséges, hogy volt-e emberi mulasztás. A társult perlést a bíróságnak azonban engedélyezni kell, amely már egy állásfoglalást jelent arról, hogy elfogadja-e azt, hogy a keresetben érvényesíteni kívánt jog megfelel a jogszabályi feltételeknek, például, hogy emberi mulasztáson alapuló környezetterhelésről van-e szó. Ez jelentheti a társult perlés nehézségét. A bíróságnak valamelyest elővizsgálatot kell lefolytatnia ahhoz, hogy dönthessen az engedélyezésről.

Fontos feltétel még az előre nem láthatóság. Az előreláthatóság problematikájának dolgozatomban külön fejezetet szenteltem, azt itt megismételni nem kívánom. A vörösiszap katasztrófa kapcsán - amennyiben az előre nem láthatóság a baleseteket, illetve katasztrófákat jellemzik - ez a kritérium is megvalósult.

Álláspontom szerint a társult peres eljárás igazi nehézsége a vörösiszapos eljárások során nem látható, így az mintaként nem szolgálhatott. Ahogy már korábban is kifejtettem addig, amíg a felperesek ugyanannak a jognak az érvényesítését akarják, ugyanabból a tényalapból kiindulva, ugyanazzal a bizonyítékokkal igazolva állításaikat könnyű a sok külön szálát egy csokorba fonni. De amint a jogalapról a bíróság döntött - vörösiszap keresetek esetében az alperes kártérítési kötelezettségéről - a szálak már nem foghatók össze, hiszen egyedivé válnak az igények, a felperesek más összegű kártérítést követeltek. A nem vagyoni károk kapcsán, amelyek legtöbb esetben a katasztrófa átélésének következményeként megjelenő pszichés megbetegedések vagy a testi épséget sértő vagy életet veszélyeztető sérülések voltak, a kártérítés összege egyedi. Az összegszerűség megállapításánál legtöbb esetben szakértő igénybevétele volt szükséges, amely nyilván mindig az érintett felperest vizsgálta. Tehát az egységesítés itt már nem megoldható.

Ugyanez elmondható a vagyoni károk körére is, például az ingatlanok értékcsökkenése esetén. Nyilvánvalóan az ingatlanok értéke a katasztrófát megelőzően is eltérő volt, így a kár összege is eltérő. Tehát a társult perlés addig gyorsítja és hatékonyá teszi az eljárást, amíg a jogalapról kell döntenie a bíróságnak, de amint külön szálakra kell bontani a követeléseket, az eljárás elnehezül.

Összességében azonban elmondható, hogy a lefolytatott eljárások számtalan esetben tartalmaznak olyan jegyeket, amelyek a kollektív igényérvényesítést jellemzik. Nyilvánvalóan időt és energiát spóroltak volna meg a felek, a bíróság és az eljárásban részt vevő egyéb személyek is - még úgy is, hogy szakvélemények elkészítését a szakértőknek nem kellett megismételni - ha a környezeti ügyekben társult pert már korábban is lehetett volna indítani.

A vörösiszap perek kapcsán is felmerült a helyzettel való visszaélés problémája. Az nem vitatható, hogy egy ítéletnek - különösen akkor, ha médiavisszhangot is kapott - nagyobb hatása van annál, mint hogy a felek jogvitáját eldönti. Magyarországon az esetjog kevésbé hangsúlyos a jogalkalmazás körében, de nyilvánvalóan hatással van az ítélezésre is. A vörösiszapos keresetek kapcsán is látható, hogy voltak olyan próbálkozások, amelyek szerint a felek megpróbálták a legjobban kijönni a katasztrófa adta helyzetből. A bíróság a kártérítési keresetek többségének helyt adott és kötelezte az alperest a károk megtérítésére. Felmerül a kérdés azonban, hogy vajon mennyire enged teret a visszaéléseknek a társult per, illetve hogyan lehetne azokat kiszűrni. Amíg egyedi eljárásokban próbálják igényeiket érvényesíteni a felperesek ez jobban feltűnik, de ha a csapatban összeállt

felperesek közül csak páran próbálnak meg jobban kijönni a helyzetből, az nem biztos, hogy egyértelműen kitűnik.

VIII. Meddig ér az ítélet hatálya?

„A Földet nem apáinktól örököltük, hanem unokáinktól kaptuk kölcsön.”⁸⁰

A vörösiszap ítéleteket elhagyva, írásom végéhez közeledve néhány gondolatot szeretnék szólni a kollektív igényérvényesítés eredményeként megszületett ítéletről is.

Az egyértelmű, hogy egy ítélet rendelkezése a felperesre és az alperesre vonatkozik. A társult perek kapcsán hozott ítéletek esetében azonban felmerül a kérdés, hogy valóban csak a feleket érinti-e a rendelkezés, vagyis meddig terjed az ítélet jogereje?

A társult perekben hozott ítéletek anyagi jogerőhatással csak azokra nézve rendelkeznek, akik a csoport tagjai, vagy már a keresetindításkor azok voltak, vagy a csoporttagság változtatására rendelkezésre álló időn belül - és a meghatározott eljárásokon keresztül - abba beléptek, és azt, hogy a csoporthoz tartoznak - az összekapcsolást - bizonyítani tudják.

Nincs anyagi jogerőhatás a csoporton túl. Sőt nyitott csoport sem lehet, vagyis olyan, amelyben csak a csoporttagság feltételeit rögzítenék és az ítélethez a későbbiekben mások is „csatlakozhatnak”. Ilyen megoldás lenne az, ha egy tömeges károkozás károsultjainak az ítélet - például egy képlet alapján - meghatározott kompenzációt írna elő és ezt azok is kérhetnék, akiknek a kára a per időpontjában még nem is létezett, vagy nem volt bizonyítható.⁸¹

Emellett azonban egy csoportperben hozott ítéletnek van egyéb hatása is.

A jogerő egyik alkotó eleme, a megtámadhatatlanság, ilyen perekben maradéktalanul érvényesülni látszik. Ennek oka, hogy amit a csoportper során lefolytatott eljárásban a bíróság már bizonyított, az

⁸⁰ amerikai indián közmondás

⁸¹ SZALAI Ákos: Társult perek: nyitott kérdések és joggazdaságtani elemzés, *Eljárásjogi Szemle*, 2017/3., <http://eljarasjog.hu/2017-evfolyam/tarsult-perek-nyitott-kerdesek-es-joggazdasag-tani-elemzes/> (2018.03.26.)

nem lesz megkérdőjelezhető. Az egyéni igényérvényesítés során az egyén már erre az ítéletre fog hivatkozni. Ez az ítélet pedig az eljáró bíróság előtt, mint hivatalos tudomású tény⁸² fog megjelenni, mint jogerősen bizonyított tény, ami így egy „de facto jogerőhatással” rendelkezik majd.⁵² Tehát minden ítéletnek van az adott ügyön túlterjedő hatása. Az ítélet a későbbiekben más perekben hivatkozási alapul szolgálhat, vagy - amennyiben a csoportos perlés szempontjából vizsgáljuk a kérdést - kifejezetten eldönti azon felperesek hasonló ügyeit, akik nem csatlakoztak a perhez. Ebben az esetben a res iudicata túlterjeszkedik az eredeti bírósági döntésen.⁸³ Ezt erősítheti az is, ha az eredeti csoportban részt nem vevő érintettek például ugyanazt a jogi képviselőt bízzák meg, hiszen ő értelemszerűen hasonló perstratégiát fog követni, sőt az előző ítéletet ismerve, kifejezetten arra hivatkozva fog fellépni. A társult perben hozott ítéleteknek az alperes szemszögéből is lehet egyéb hatása, hiszen a felperesi körbe nem tartozó egyéb jogosultak vonatkozásában is „érvényesnek tekintheti” majd az ítéleti döntést, például az újonnan fellépő érintettek számára eleve az ítéletnek megfelelő egyezséget ajánl. ⁸⁴

A fentiek környezeti ügyek kapcsán még inkább érvényesülnek. Hiszen ha egy ítélettel a bíróság kötelezi az alperest annak a környezetterhelő magatartásnak az abbahagyására, amelyből fakad a jogosultnak által érvényesíteni kívánt igény, akkor az a környezeti ügyek sajátossága miatt nyilvánvalóan nem csak a felperesi kört érinti majd.

⁸²Pp. 266. § (2) bekezdés

⁸³ GYIMESI Tamás Ferenc: A res iudicata a kollektív igényérvényesítés tekintetében, Iustum, Aequum, Salutare, XI. 2015.2. 186.o.

⁸⁴ SZALAI Ákos: Társult perek: nyitott kérdések és joggazdaságtani elemzés, Eljárásjogi Szemle, 2017/3., <http://eljarasjog.hu/2017-evfolyam/tarsult-perek-nyitott-kerdesek-es-joggazdasag-tani-elemzes/> (2018.03.26.)

IX. Zárszó

*„Hány, de hány évet kell rá feltenni, hogy legalább feltehetőleg tudjuk,
mit kell tenni és hogy kell tenni!”⁸⁵*

Ahogy munkám bevezetőjében is írtam, célom leginkább az volt, hogy választ találjak arra a kérdésre, hogy mennyiben lehet a társult per környezetvédő. Az, hogy környezetterhelések kapcsán okozott károk esetében is van lehetőség a kollektív fellépésre nyilvánvalóan üdvözölendő újítás. Ahogy feljebb kifejtettem ez az új perlési forma mindenképpen segíti a környezetpolitikai elvek érvényesülését is. Az elvek érvényesülése pedig a cél eléréséhez nyújtanak segítséget, amely környezetvédelmi szempontból mindenképpen hasznos. Arra a kérdésre, hogy mennyiben fogják tudni kihasználni a jogintézmény adta lehetőségeket a jogkereső emberek, illetve a jogi képviselők, még nem lehet válaszolni. Mint ahogy arra sem, hogy a jogi képviselők mennyiben fogják saját malmukra hajtani a vizet a felperesi csoportok megalakítása során.

A környezet érdekét nézve viszont egyértelműen pozitívum az, hogy egy környezetterhelésből eredő jogvita széleskörűen lezárásra kerülhet egy ilyen perben és az ítélettel a jövőre nézve is hathatnak a felek. A jövő érdeke és védelme a környezetvédelemben pedig alapvető. Nem vitatható, hogy a társult perlés a jövő nemzedéke számára is előnyös. Egyrészt azért, mert adott esetben egy eltiltó ítélet mentesíti a jövő generációját az esetleges újabb környezetterhelésektől és az abból fakadó károktól, másrészt pedig azért, mert egy marasztaló ítélet, ha kellően széleskörben érvényesül, akkor magatartást formáló hatású. Az utóbbihoz természetesen az szükséges, hogy példaértékű, mások számára is követendő tanulsága legyen a bírósági döntésnek. A mindenkori társadalomnak a fenntartható fejlődés megteremtése és a jövő nemzedékért való felelőssége nyilvánvaló, a társult per c) pontja ezt mindenképpen segíti. Ugyanúgy, ahogy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést is, ebben a körben kiemelendő az Aarhus Egyezmény⁸⁶, melynek egyik kulcskérdése környezeti ügyekben az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés széleskörű biztosítása a nyilvánosság számára. Azonban mivel a környezetben bekövetkezett károk sajátossága, hogy míg az egyéni károk összege alacsony, a perindítás kockázata és költsége pedig magas, így az Egyezmény, melyhez az Európai Községek

⁸⁵ Johann Wolfgang von GOETHE

⁸⁶ A környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolg

2005-ben csatlakozott, elsősorban nem az egyének jogait, hanem a közérdeket védi. Az igazságszolgáltatáshoz való jog széleskörű biztosítása éppen emiatt főként a nemzeti jogszabályok által erre feljogosított szervezetek perindítása révén valósulhat meg a leghatékonyabban, még akkor is, ha jogerős döntés peres úton, kollektív formában való megtámadása nem az egyének érdekeit, hanem a közérdekét szolgálja. Eerre alkalmazható jogintézmény a közérdekből indított per, de a társult perek is megfelelhetnek ennek, amennyiben a felperesi társaságot tekinthetjük jogszabály által feljogosított szervezetnek vagy még egyszerűbben ha a környezetvédelmi egyesületet jelöljük meg reprezentatív felperesként.⁸⁷ Tehát a társult per az Egyezményben meghatározott célok elérését is támogatja és a felperesi kör, talán néha akaratlanul is a környezet érdekét is érvényesítik. Hiszen a környezet és az emberiség összefonódott, a természetben semmi nem létezik egymagában,⁸⁸ hosszú távon ugyanaz az érdekük, leginkább az, hogy ne kelljen a társult perlés lehetőségével élni, az emberi tevékenységek ne vezessenek környezetterheléshez. Azonban ha mégis sor kerül rá, akkor van remény arra, hogy a környezetünk is jól járjon vele, hiszen *a természetben nincsenek sem jutalmak sem büntetések, következmények vannak.*⁸⁹

⁸⁷ TÓTH Barbara: A kollektív igényérvényesítés, mint új eljárásjogi jogintézmény alkalmazhatósága környezet védelmében, Agrár- és Környezetjog, 2017. 23. szám
http://real.mtak.hu/72497/1/EPA01040_agrar_es_kornyeztjog_23_182_207_u.pdf

⁸⁸ Rachel Carson

⁸⁹ Robert GREEN INGERSOLL

Hivatkozott irodalom:

- BÁNDI Gyula: Környezetjog, Szent István Társulat, 2011.
- BENCSIK Klaudia: A kollektív igényérvényesítés hazai lehetőségei, http://epa.oszk.hu/02300/02363/00023/pdf/EPA02363_THEMIS_2015_jun_005-032.pdf
- FODOR László: Környezetjog, Dupress, 2013.
- GYIMESI Tamás Ferenc: A res iudicata a kollektív igényérvényesítés tekintetében, Iustum, Aequum, Salutare, XI. 2015.2.
- HARSÁGI Viktória: A kollektív igényérvényesítés fejlesztési lehetőségei
- <http://acta.sapientia.ro/acta-legal/C4-2/legal42-04.pdf>
- HARSÁGI Viktória: A modellválasztás dilemmái a kollektív igényérvényesítés hazai szabályozásánál, Eljárásjogi Szemle, 2016/1.
- HARSÁGI Viktória: Sokalanyú eljárások az angol jogban - képviseleti eljárások és a csoportos perlés, Jogtudományi Közlöny, LXX. évfolyam 1. szám.

http://epa.oszk.hu/02300/02363/00023/pdf/EPA02363_THEMIS_2015_jun_005-032.pdf
- KAPA MÁTYÁS - SZABÓ IMRE - UDVARY SÁNDOR: A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény magyarázata, I. kötet, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006.
- Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez - Szerkesztette: GÁRDOS Péter / VÉKÁS Lajos
- Magyarázat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez - Szerkesztette: WOPERA Zsuzsa

- SZALAI Ákos: Társult perek: nyitott kérdések és joggazdaságtani elemzés, Eljárásjogi Szemle, 2017/3.
- TÓTH Barbara: A kollektív igényérvényesítés, mint új eljárásjogi jogintézmény alkalmazhatósága környezet védelmében, Agrár- és Környezetjog, 2017. 23. szám

Felhasznált előadás:

- RIBAI Csilla 2017. 06. 23.-i előadása, OBH Pp. Kódex Projekt

Hivatkozott joganyagok:

- EUMSZ
- 2004/35/EK irányelv
- 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról
- 2013. évi V. törvény a polgári törvénykönyvről
- 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól
- 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről
- 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról
- 8/1999. (III.22.) MÜK Szabályzat az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól
- Kúria Pfv. 20.681/2015/3. számú határozata
- Kúria Pfv.III.21.593/2014/4. számú határozata